

Çocuk İstismarı ve İhmalinin Ardından Dayanıklılık: Başa Çıkma Stratejilerinin Aracılık Etkisi

Türkan Yılmaz Irmak¹

Ege Üniversitesi

Özet

Bu çalışmada çocuk istismarı ve ihmalinin ardından dayanıklılığın incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla çocuk istismarı ve ihmali, başa çıkma stratejileri, depresif belirtiler ve benlik gelişimi arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Çalışmanın temel amacı; çocuk istismarının depresif belirtiler ve benlik gelişimi üzerindeki etkisi için problem odaklı ve duygu odaklı stratejilerin aracılık etkisinin incelenmesidir. Bu çalışmanın örneklemini yaşları 17-29 aralığındaki 934 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Katılımcıların %42'si ($n = 338$) erkek ve %58'i ($n = 546$) kadındır. Çalışmada veri Çocuk İstismarı ve İhmali Ölçeği, Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği, Beck Depresyon Envanteri, Benlik Saygısı Ölçeği ve Genel Benlik Yeterliliği Ölçeği ile toplanmıştır. Çocuk İstismarı ve İhmali Ölçeği için doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve modelin genel olarak iyi bir model uyumu gösterdiği bulunmuştur. Çocuk istismarı ve ihmalinin depresif belirtiler ve benlik gelişimi üzerindeki doğrudan ve başa çıkma aracılığıyla dolaylı etkilerini tanımlayan model Yapısal Eşitlik Modeli ile test edilmiştir. Problem odaklı ve duygu odaklı stratejiler, çocuk istismarı ve ihmalinin depresif belirtiler ve benlik gelişimi üzerindeki etkisi için tam aracılık yapmaktadırlar. Ayrıca duygu odaklı ve problem odaklı stratejilerin tek başlarına kısmi aracı oldukları bulunmuştur. Sonuçlar önleme ve müdahalelerde başa çıkma stratejilerinin değerlendirilmesinin önemini göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Çocuk istismarı ve ihmali, dayanıklılık, başa çıkma stratejileri, benlik saygısı, benlik yeterliliği, depresif belirtiler

Abstract

In this study, it was aimed to investigate resilience following child abuse and neglect. For this purpose, the relationships between child abuse and neglect, coping strategies, depressive symptoms, and self-development were investigated. The main aim of this study was to evaluate the mediation effects of problem-focused strategies and emotion-focused strategies in the relationship between child abuse and neglect and depressive symptoms and self-development. The sample consisted of 934 university students between the ages of 17-29. Of the participants, 42% ($n = 338$) were male and 58% ($n = 546$) were female. Data were collected with Child Abuse and Neglect Scale, Coping Styles of Stress Scale, Beck Depression Inventory, Rosenberg's Self-Esteem Scale, and General Self-Efficacy. For Child Abuse and Neglect Scale, confirmatory factor analyses were run and the model indicated good overall model fit. Structural equation modeling was used to test a model that included the direct effects of child abuse and neglect on depressive symptoms and self-development as well as mediated effects through an influence on coping styles. Problem -focused and emotion-focused strategies fully mediated the relationships between child abuse and neglect and both depressive symptoms and self-development. Moreover, it was found that emotion-focused and problem-focused coping strategies separately and partially mediated the relationships between abuse and both symptoms and self-development. The results of this study reveal the importance of assessment of coping strategies in prevention and interventions.

Keywords: Child abuse and neglect, resilience, coping strategies, self-esteem, self-efficacy, depressive symptoms

Yazar Notu: Bu araştırma, Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından kabul edilen 2010-EDB-005 nolu proje kapsamında desteklenmiştir.

Yazışma Adresi: ¹Doç. Dr. Türkan Yılmaz Irmak, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, 35040 Kampüs Bornova / İzmir, turkan.yilmaz.irmak@ege.edu.tr, ORC-ID: 0000-0003-0777-7595

Gönderim Tarihi: 29.03.2018

Kabul Tarihi: 02.12.2019

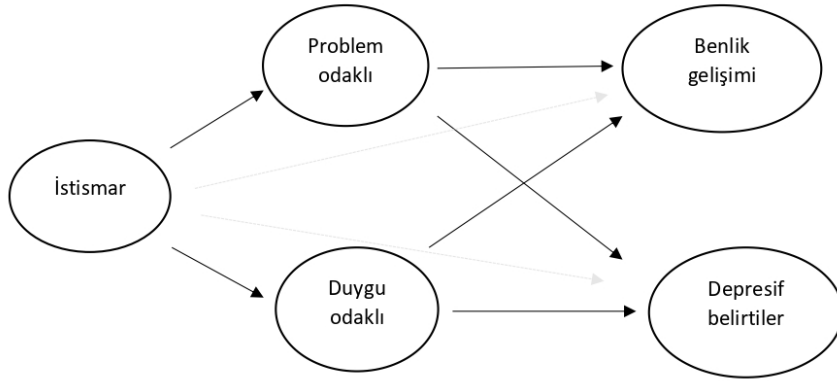
Çocuk istismarı ve ihmalinin, mağdurların fiziksel, bilişsel ve sosyo-duygusal gelişimi üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır (Ammerman, Cassisi, Hersen ve van Hasselt, 1986; Cesur, Sayraç ve Korkmaz, 2018; Heller, Larrieu, D'Imperio ve Boris, 1999; Kendall-Tackett, 2002; Zara-Page, 2004). Bu etkilerin hem çocukluk hem de genç yetişkinlik ve yetişkinlik dönemlerinde sürdüğü bilinmektedir (Kendall-Tackett, 2002; Wyatt ve Newcomb, 1990). Çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalanlarda sıklıkla görülen sorunlar; depresyon, anksiyete bozuklukları, alkol ve madde kullanımı, travma sonrası stres bozukluğu gibi psikolojik ve davranışsal sorunlardır (Berliner ve Elliot, 2002; Cesur ve ark., 2018; Cicchetti, 1989; Cicchetti ve Lynch, 1993; Cicchetti ve Toth, 1995; Collishaw ve ark., 2007; Trickett ve Putnam, 1998; Yılmaz Irmak, 2011; Yiğit ve Erden, 2015). Bunlar arasında en çok görülen sorun ise depresyondur (Berliner ve Eliot, 2002; De Bellis, Nooner, Scheid ve Cohen, 2019). Bu çalışmada çocuk istismarı ve ihmalinin benlik gelişimi ve depresif belirtiler üzerindeki etkisi için başa çıkma stratejilerinin aracılık etkisi incelenmektedir.

Çocuk istismarı ve ihmalinin olumsuz sonuçları arasında psikolojik problemlerinin yanı sıra temelinde ebeveyn çocuk ilişkilerinin yer aldığı düşünülen benlik gelişimi problemleri de bulunmaktadır (Roberts ve Bengston, 1993). Çocukluk döneminde istismar ve ihmale maruz kalanlar, kendilerini bütün ve sürekliliği olan bir kişi olarak algılama; ihtiyaçlarının, düşüncelerinin ve içsel ifadelerinin farkına varma ve kendini değerli algılama konusunda sorun yaşamaktadır (Harter, 1999). Pek çok araştırmacı çocuk istismarı ve ihmaline maruz kalanların düşük benlik saygısına sahip olduğunu bildirmiştir (Ammerman ve ark., 1986; Arslan, 2016; Çeçen Eroğul ve Türk, 2013; Harter, 1999; Kendall-Tackett, Williams ve Finkelhor, 1993; Mutavi, Obondo, Mathai, Kokonya ve Dako-Gyeke, 2018; Mwakanyamale ve Yizhen, 2019; Nurcombe, 2000; Yılmaz Irmak, 2011).

Çocuk istismarı ve ihmalinin, yaygın olumsuz etkilerinin yanı sıra mağdurların bir kısmının olumsuz sonuçları göstermediği de bulunmuştur. Bu durum dayanıklılık (resilience) olarak tanımlanmaktadır (Cicchetti ve Toth, 1995; Heller ve ark., 1999). Çocuk istismarının ardından dayanıklılığı inceleyen çalışmalar gözden geçirildiğinde araştırmaların çoğunlukla cinsel istismara maruz kalanlarla yapıldığı görülmektedirler (bkz. Heller ve ark., 1999). Dayanıklılığı tek başına fiziksel istismara (Pitzer ve Fingerman, 2010) ve duygusal istismara (Arslan, 2016; Wright, Crawford ve Del Castillo, 2009) maruz kalanlarda inceleyen araştırmalar olduğu gibi, çocuk istismarı ve ihmalinin farklı türlerine maruz kalan mağdurları bir arada inceleyenler de bulunmaktadır (Runtz ve Schallow, 1997; Şenkal ve Işıklı, 2015; Weber ve Cummings, 2003).

Çocuk istismarı ve ihmalinde mağdurlarında en sıklıkla görülen psikolojik sorun depresyon olduğu için dayanıklılıkla ilgili çalışmalarda da sıklıkla depresyonun yokluğunun dayanıklılık ölçütü olarak ele alındığı (Arslan, 2016) ve bu araştırmaların önemli bir kısmının da cinsel istismar mağdurlarıyla yapıldığı görülmektedir (Brand ve Alexander, 2003; Wright, Crawford ve Sebastian, 2007). Bu araştırmalarda depresyonun ortaya çıkışında mağdurların kullandığı başa çıkma stratejilerinin aracılık etkileri incelenmektedir. Başa çıkma, tehdit edici ya da stresli durumlarla baş edebilmek için kullanılan davranış ve bilişlere işaret etmektedir (Folkman ve Lazarus, 1980). Alan yazında başa çıkma stratejilerinin genellikle ikiye ayrıldığı görülmektedir: Problem çözümüne yönelik olan stratejiler problem odaklı olarak adlandırılırken olaydan ya da olumsuz duygulardan kaçınmaya yönelik stratejiler duygu odaklı olarak adlandırılmaktadır (Sheffler, Piazza, Quinn, Sachs-Ericsson ve Stanley, 2019; Walsh, Blaustein, Knight, Spinazzola ve van der Kolk, 2007; Walsh, Fortier ve DiLillo, 2010; Yılmaz Irmak, Aksel ve Thompson, 2016). Çocuk cinsel istismarının ardından başa çıkmanın incelendiği çalışmaların çoğunda mağdurların duygu odaklı stratejileri daha çok kullandığı ve daha yüksek oranda psikolojik belirti sergiledikleri bildirilmektedir (Bal, Oost, De Bourdeaudhuij ve Crombez, 2003; Canton-Cortés ve Canton, 2010; Coffey, Leitenberg, Henning, Turner ve Bennett, 1996; Johnson ve Kenkel, 1991; Leitenberg, Greenwald ve Cado, 1992; Merrill, Guimond, Thomsen ve Milner, 2003; Steel, Sanna, Hammond, Whipple ve Cross, 2004). Araştırmalarda fiziksel ve duygusal istismarın ya da diğer travmalarının ardından da duygu odaklı başa çıkma stratejilerinin kullanımının arttığı belirtilmektedir (Leitenberg, Gibson ve Novy, 2004; Shikai, Uji, Shono, Nagata ve Kitamura, 2008).

Çocuk cinsel istismarı mağdurlarında dayanıklılığın incelendiği araştırmalarda duygu odaklı başa çıkma stratejilerinin psikolojik belirtiler için aracılık yaptığı bulunmuştur (Brand ve Alexander, 2003; Wright ve ark., 2007). Sheffler ve arkadaşları (2019) duygu ve problem odaklı başa çıkmanın, fiziksel sağlık sorunları için aracılık etkisine sahipken duygu odaklı başa çıkmanın psikolojik belirtiler için de aracı olduğunu bulmuşlardır. Başka bir çalışmada ise, Wright ve arkadaşları (2007) duygu odaklı başa çıkma stratejilerinin psikolojik belirtiler için değerlendirilen dayanıklılığı yordadığını ancak problem odaklı stratejilerin dayanıklılıkta yordayıcı olmadığını bulmuşlardır. Bu araştırmacılar duygu odaklı başa çıkma stratejilerinin kullanılmasının ya da az kullanılmasıyla dayanıklılığı artırırken problem odaklı stratejilerin kullanılmasının bir etkisi olmadığını belirtmişlerdir. Ancak cinsel istismara maruz kalan grupta, problem odaklı stratejilerin psikolojik sağlığa katkısının olduğunu gös-

Şekil 1. Araştırmada önerilen çocuk istismarı ve ihmalinin depresif belirtiler ve benlik gelişimi üzerindeki etkisi için duygu ve problem odaklı başa çıkmanın tam aracılık modeli

teren çalışmalar da sayısı az olmakla birlikte mevcuttur (Merrill, Thomson, Sinclair, Gold ve Milner, 2001; Phnichrat ve Townshend, 2010; Runtz ve Schallow, 1997; Yılmaz Irmak ve ark., 2016). Bu araştırmalardan Merrill ve arkadaşlarının çalışması (2001) cinsel istismar şiddeti ve psikolojik belirtiler arasında hem problem hem de duygu odaklı başa çıkma stratejilerinin aracılık ettiğini bulmuştur. Hem cinsel hem de fiziksel istismar mağduru üniversite öğrencileriyle çalışan Runtz ve Schallow (1997) ise istismarın psikolojik sağlık ve benlik saygısı üzerindeki etkisi için sosyal destek ile birlikte duygu odaklı ve problem odaklı başa çıkma stratejilerinin tam aracılık yaptığını bulmuştur. Araştırmacılar problem odaklı stratejilerin dayanıklılığı artırırken, duygu odaklı stratejilerin azalttığını belirtmektedirler. Zhou, Feng, Hu, Pao, Xiao ve Wang (2019) sosyal destek ve problem odaklı stratejilerin cinsel ve fiziksel istismar grubunda depresyonu yordamazken, duygusal istismar grubunda depresif belirtileri yordadığını bulgulamışlardır. Türkiye’de cinsel istismara maruz kalan 125 üniversite öğrencisinde depresyonu yordayan değişkenler incelenmiş ve problem odaklı stratejilerin depresyonu azaltırken, duygu odaklı stratejilerin depresyonu artırdığı bulunmuştur (Yılmaz Irmak ve ark., 2016). Runtz ve Schallow’un (1997) araştırması cinsel ve fiziksel istismara maruz kalanları bir arada ele alan ve hem psikolojik sağlık ve hem de benlik gelişimi için duygu odaklı stratejilerin yanı sıra problem odaklı stratejilerin de aracılık etkisini gösteren önemli bir çalışmadır.

Alan yazında çocuk istismarı ve ihmalinin ardından bu çalışmada olduğu gibi benlik gelişimi konusundaki dayanıklılığı inceleyen bazı çalışmaların da olduğu görülmektedir (Liem ve Boudewyn, 1999; Liem, James, O’Toole ve Boudewyn, 1997). Bunlardan birinde (Liem ve ark., 1997) cinsel istismara maruz kalan üniversite

öğrencisi kadınlar arasında depresyon puanı düşük ve benlik saygısı puanı yüksek olanlar dayanıklı olarak tanımlanmış ve bu dayanıklı grubun içsel denetimlerinin yüksek ve benlik yıkıcılıklarının düşük olduğunu bulunmuştur. Diğerinde ise (Liem ve Boudewyn, 1999) beş yaş öncesi kayıp yaşama (ebeveyn ölümü vb.) ve cinsel istismara maruz kalma gibi güçlükle yaşantıları ile benlik işlevleri arasındaki ilişki incelenmiş ve cinsel istismar sayısı ve kendini suçlama arttıkça benlik işlevlerinin yetersizleştiği belirtilmiştir.

Bu çalışmalar birlikte düşünüldüğünde duygu odaklı stratejilerin, depresif belirtiler için aracılık etkisi konusunda tutarlı ve problem odaklı stratejilerin aracılık etkisi konusunda çelişkili sonuçların mevcut olduğu görülmektedir. Ancak tüm istismar ve ihmal türlerini bir arada ele alan çalışma sayısı azdır. Ayrıca alan yazında çocuk istismarı ve ihmali mağduru olan kişilerde başa çıkma stratejilerinin aracılık etkisinin daha çok depresif belirtiler için incelendiği ancak benlik gelişimi için aracılık etkisinin incelendiği çalışmaların daha az sayıda olduğu görülmektedir. Runtz ve Schallow’un (1997) çalışmasında olduğu gibi cinsel istismar yanı sıra diğer istismar türleri ve ihmal bir arada ele alındığında duygu odaklı ve problem odaklı başa çıkma stratejilerinin depresyon ve benlik gelişimi için aracılık etkisinin olup olmadığının incelenmesi önemli olmaktadır. Çünkü çocuk istismarı ve ihmali bir arada görülmektedir ve cinsel istismara maruz kalan fiziksel ve duygusal istismara da maruz kalabilmektedir. Çalışma kapsamında tüm türlerin bir arada alınması araştırmayı güçlendirecektir.

Bu çalışmanın ana amacı çocuk istismarı ve ihmalinin hem depresif belirtiler hem de benlik gelişimi üzerindeki etkisi için problem odaklı ve duygu odaklı stratejilerin aracılık etkisinin incelenmesidir. Araştırmanın ana amacı çerçevesinde önerilen model Şekil 1’de

sunulmaktadır. Bu doğrultuda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmaktadır.

- 1) Çocuk istismarı ve ihmali, depresif belirtileri arttırmakta ve benlik gelişimini olumsuz biçimde etkilemekte midir?
- 2) Çocuk istismarı ve ihmalinin depresif belirtiler ve benlik gelişimi üzerindeki etkisi için problem odaklı ve duygu odaklı stratejilerin aracılık etkisi var mıdır?
- 3) Problem odaklı ve duygu odaklı stratejiler, çocuk istismarı ve ihmalinin depresif belirtiler ve benlik gelişimi üzerindeki etkisi için tam aracılık yapmakta mıdır?

Alan yazında istismarın olumsuz etkileri için yalnızca duygu odaklı stratejilerin etkili olduğunu belirten çalışmalar bulunmakla birlikte farklı istismar türlerini bir arada ele alan araştırmalarda her iki stratejinin de etkisi gösterilmiştir. Dolayısıyla stratejilerin tek başlarına tam aracılık yapıp yapmadığının incelenmesinin de önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle araştırmanın ana amacına yönelik sorulara ek olarak iki soruya daha cevap aranmaktadır.

- 4) Çocuk istismarı ve ihmalinin depresif belirtiler ve benlik gelişimi üzerindeki etkisi için duygu odaklı stratejiler tek başına tam aracılık yapmakta mıdır?
- 5) Çocuk istismarı ve ihmalinin depresif belirtiler ve benlik gelişimi üzerindeki etkisi için problem odaklı stratejiler tek başına tam aracılık yapmakta mıdır?

Yöntem

Örneklem

Araştırmaya Ege Üniversitesi'nde çeşitli fakültele ve meslek yüksekokuluna devam eden 1055 birinci ve ikinci sınıf öğrencisi katılmıştır. Araştırmanın birinci ve ikinci sınıf öğrencileriyle yürütülmesinin nedeni, katılımcılar arasında meslek yüksekokuluna devam eden öğrenciler bulunduğu için yüksekokula ve fakültele devam eden öğrencilerin yaş bakımından farklılaşmamasının hedeflenmesidir. Üniversite öğrencilerinin bir kısmı uygulamayı yarım bıraktığı, bir kısmı ileri yaşlarda olduğu, bir kısmı bazı ölçekleri güvenilirmez biçimde yanıtladığı ve önemli bölümleri atladığı için 121 öğrenciden elde edilen veri analizlere katılmamıştır. Araştırmada değerlendirmeye alınan 934 üniversite öğrencisinin yaş ortalaması 19.80'dir ($SS = 1.38$). Katılımcıların %42'si ($n = 388$) erkek ve %58'i ($n = 546$) kadındır.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu. Araştırmacı tarafından hazırlanan formda cinsiyet ve yaş gibi demografik özel-

liklere ilişkin sorular yer almaktadır. Form ile katılımcıların ebeveynlerinin eğitimi ve geliri gibi sosyo-demografik özelliklerine ilişkin de bilgi toplanmıştır.

Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği. Folkman ve Lazarus (1980) tarafından geliştirilen Stresle Başa Çıkma Yolları Envanteri (Ways of Coping Inventory) Şahin ve Durak (1995) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Bu ölçek üniversite öğrencilerinin stresle başa çıkma tarzlarını değerlendiren 30 maddelik dörtlü likert dereceli bir ölçektir: 1 = Hiçbir zaman, 2 = Bazen, 3 = Sık sık ve 4 = Her zaman biçiminde yanıtlanmaktadır. Ölçek, kendine güvenli yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım, iyimser yaklaşım ve sosyal desteğe başvurma olmak üzere 5 alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçeğin üniversite öğrencileri ile güvenilirlik ve geçerliliğini inceleyen çalışmada alt ölçeklerin Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayılarının .47 ile .80 arasında olup düşük ve orta düzeyde değiştiği bulunmuştur. Üniversite öğrencileri arasında kendine güvenli ve iyimser yaklaşımın kullanımı arttıkça ilişki, meslek ve sağlık sorunlarının azaldığı; çaresiz ve boyun eğici yaklaşımlar arttıkça sorunların arttığı belirtilmiştir. Ölçek maddelerinin aynı zamanda duygu odaklı ve problem odaklı olmak üzere iki stratejiyi değerlendirebildiği görülmüştür. Kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım ve sosyal destek alt ölçeklerinden toplam 16 madde problem odaklı başa çıkma stratejisi alt boyutunu oluşturmuştur. Boyun eğme ve çaresizlik alt ölçeklerini oluşturan toplam 14 madde ölçeğin duygu odaklı başa çıkma alt boyutunu oluşturmaktadır. Alt ölçeklerin bu çalışma için elde edilen Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayılarının orta düzeyde (.60 ile .83 arasında) olduğu görülmüştür. Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı problem odaklı başa çıkma için .85, duygu odaklı başa çıkma için .73'tür.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin Türkiye'deki güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları Çuhadaroğlu (1986) tarafından 205 kişilik lise öğrencisiyle yapılmıştır. Ölçeğin bir ay arayla yapılan test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .75'tir. Ölçeğin geçerlik katsayısının .71 olduğu bulunmuştur. Benlik Saygısı Alt Ölçeğinde 5'i olumlu 5'i olumsuz olmak üzere toplam 10 madde yer almaktadır. Bu çalışmada ölçeğin 4'lü likert formu kullanılmaktadır. Bu çalışmada Ölçeğin Cronbach alfa katsayısının .87 olduğu bulunmuştur. Ölçeğin güvenilirliğinin yüksek olduğu görülmektedir.

Beck Depresyon Envanteri. Depresyonun belirti ve şiddetini değerlendirmek amacıyla Beck, Ward, Mendelson, Mock ve Erbaugh (1961) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçeye uyarlaması Hisli (1989) tarafından gerçekleştirilmiştir. Beck Depresyon Envanteri 21 maddelik bir öz bildirim ölçeğidir. Yüksek puanlar şiddetli depresyona işaret etmektedirler (Hisli, 1989). Beck

Depresyon Envanterinin umutsuzluk, kişinin kendine yönelik olumsuz duyguları, bedensel kaygıları ve suçluluk duygulanımları olmak üzere dört alt ölçeği bulunmaktadır. Ölçeğin yarı test güvenilirliğinin .74, Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısının ise .80 olduğu belirtilmiştir. Geçerlik çalışması kapsamında MMPI ile korelasyonun .50 olduğu bulunmuştur. Bu çalışmadaki alt ölçekler için .35 ile .82 arasında değişen Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlilik katsayılarının düşük ve orta düzeyde olduğu görülmüştür. Toplam puan için elde edilen Cronbach alfa güvenirlilik katsayısı ise .87'dir.

Genel Benlik Yeterliliği Ölçeği. Kişinin zor ve farklı durumlara veya baş etmesi gereken sorunlarla karşılaştığında kendi kendine başa çıkabilme durumuna ilişkin algıladığı yeterlilik düzeyini ölçmek amacıyla Schwarzer ve Jerusalem (1995) tarafından geliştirilmiş olan ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışması Luszczynska, Gibbons, Piko ve Teközel (2004) tarafından yapılmıştır. Dörtlü Likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısının .80'nin üzerinde olduğu belirtilmiştir. Ölçekten alınan puanlar arttıkça kişinin benlik yeterliliği artmaktadır. Bu çalışmada elde edilen Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısının .86 gibi yüksek bir değere sahip olduğu bulunmuştur.

Çocuk İstismarı ve İhmali Ölçeği. Yılmaz Irmak (2008) tarafından çocuk istismarı ve ihmali konusunda hazırlanan sorulara bu çalışma kapsamında cinsel istismar konusunda bir madde eklenmiştir. Daha önceki çalışma ortaöğretim ve liselerde yürütülürken Milli Eğitim Bakanlığı cinsel ilişkiye girme konusunda soru sormaya izin vermediği için sorulamayan cinsel ilişkiye girme maddesi bu çalışmaya eklenmiştir. Maddelelere uygulanan açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi sonucunda maddelerin 9'unun duygusal ve hafif fiziksel istismarı, 6'sının ağır fiziksel istismarı, 4'ünün ihmali ve 3'ünün cinsel istismarı değerlendirdiği görülmüştür. Ölçekle ilgili detaylı psikometrik bilgilere bulgular bölümünde yer verilmiştir.

İşlem

Çalışma için Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan etik kurul izni alınmıştır. Araştırma üniversitenin 3 fakülte ve bir meslek yüksekokulunda yürütülmüştür. Haftalık ders programına göre uygun olan sınıflar rastgele seçilmiştir. Veri toplama araçları öğrencilere ders saatinde dağıtılmış, gerekli açıklamalardan sonra uygulamalar 20 ile 45 dakika arasında süren oturumlarda toplu halde yapılmıştır. Formların ilk sayfasında katılımcılara araştırmaya katılmak isteyip istemedikleri sorulmuş, katılmak istemeyen öğrencilerin formları geri alınmış ve öğrenciler uygulamalar bitene kadar derslikte kalmışlardır.

İstatistiksel Analiz

Çocuk İstismarı ve İhmali Ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yapılması amacıyla açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Çocuk istismarı ve ihmalinin ardından depresif belirtiler ve benlik gelişimi için duygu ve problem odaklı başa çıkmanın aracılığını test etmek amacıyla Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) analizleri yapılmıştır. YEM analizlerinde ilk olarak öne sürülen modellerin ölçme modelleri incelenmiş ardından model test edilmiştir.

Çocuk istismarı ve ihmalinin depresif belirtiler ve benlik gelişimi üzerindeki etkisi için duygu ve problem odaklı başa çıkma stratejilerinin tam aracılığı YEM ile test edilmiştir. Şekil 1'de sunulan YEM'de yer alan örtük değişkenler: İstismar, depresif belirtiler, benlik gelişimi, duygu odaklı ve problem odaklı başa çıkma stratejileridir. İstismar örtük değişkeni, Çocuk İstismarı ve İhmali Ölçeğinin alt ölçekleri olan hafif fiziksel ve duygusal istismar, ağır fiziksel istismar, ihmali ve cinsel istismar gözlenen değişkenleri ile tanımlanmıştır. Belirti örtük değişkeni Beck Depresyon Envanterinin alt ölçekleri olan umutsuzluk, kişinin kendine yönelik olumsuz duyguları, bedensel kaygıları ve suçluluk duygulanımları gözlenen değişkenleri ile tanımlanmıştır. Benlik örtük değişkeni benlik saygısı ve genel benlik yeterliliği gözlenen değişkenleri ile tanımlanmıştır. Duygu odaklı başa çıkma örtük değişkeni Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeğinin alt ölçekleri olan boyun eğme ve çaresizlik alt ölçek gözlenen değişkenleri ile betimlenmiştir. Problem odaklı başa çıkma örtük değişkeni Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeğinin alt ölçekleri olan kendine güvenli yaklaşım, iyimserlik ve sosyal destek gözlenen değişkenleri ile tanımlanmıştır.

YEM analizi ile istismar örtük değişkeninin belirti ve benlik örtük değişkenleri üzerinde hem doğrudan hem de dolaylı nedensel aracılık yolları test edilmektedir. Aracılık etkisi Baron ve Kenny'nin (1986) yolu ile incelenmiştir. Problem odaklı ve duygu odaklı örtük değişkenlerinin istismarın depresif belirti ve benlik gelişimi üzerindeki etkisi için aracı olup olmadığını incelemek amacıyla bir dizi model ve onların ölçme modelleri test edilmiştir. Araştırmanın amacı çerçevesindeki soruları değerlendirmek için test edilen modeller aşağıdaki bölümde tanıtılmaktadır.

Araştırmada ilk soruyu yanıtlamak için Model 1 test edilmektedir. *Model 1 (temel model):* İstismar örtük değişkeninden belirti ve benlik örtük değişkenlerine giden yolların tanımlandığı modeldir. İkinci sorunun yanıtını incelemek için Model 2 test edilmektedir. *Model 2 (başla çıkmanın kısmi aracılık modeli):* İstismar örtük değişkeninden belirti, benlik, duygu odaklı ve problem odaklı örtük değişkenlerine ve duygu odaklı ve problem odaklı örtük değişkenlerinden belirti ve

benlik örtük değişkenlerine giden yolların tanımlandığı modeldir. Üçüncü sorunun yanıtını incelemek için *Model 3* test edilmektedir. *Model 3 (başa çıkmanın tam aracılık modeli)*: İstismar örtük değişkeninden duygu ve problem odaklı örtük değişkenlerine; duygu odaklı ve problem odaklı örtük değişkenlerinden de belirti ve benlik örtük değişkenlerine giden yolların test edildiği modeldir. Bu modelde istismar örtük değişkeninden doğrudan belirti ve benlik örtük değişkenlerine giden yollar kaldırılmıştır. Model 3 ve Model 2'nin karşılaştırılarak duygu ve problem odaklı stratejilerin tam aracılık etkisinin olup olmadığı incelenmiştir. Ayrıca Model 3'te bulunan yolların anlamlılığını test etmek için Anderson ve Gerbing (1988) tarafından önerilen yol kullanılmıştır. Bu yöntemde modelde önerilen her yol bir hipotez olarak düşünülmekte ve bu yollardan biri kaldırılarak modelin uyum iyiliği incelenmektedir. Yolun olmadığı ve olduğu modeller Ki-Kare farkı analizleriyle karşılaştırılmaktadır. Yol modelden çıkarıldığında modelin uyum değerlerinde bir kötüleşme oluyorsa bu yol modelde bırakılmaktadır (Şimşek, 2007). Bu amaçla Model 3a'da problem odaklıdan belirti örtük değişkenine giden yol Model 3b'de, problem odaklıdan benlik örtük değişkenine giden yol Model 3c'de, duygu odaklıdan benlik örtük değişkenine giden yol ve Model 3d'de duygu odaklıdan belirti örtük değişkenine giden yol modelden kaldırılarak bu yolların olduğu Model 3 ile karşılaştırılmıştır. Dördüncü sorunun yanıtını incelemek için *Model 4* test edilmektedir. *Model 4 (duygu odaklı stratejilerin aracılık modeli)*: Problem odaklı strateji modele alınmadan sadece duygu odaklı stratejilerin, istismarın belirti ve benlik örtük değişkenleri üzerindeki etkisi için aracılık etkisinin incelendiği alternatif modeldir. Beşinci soruyu yanıtlamak için *Model 5* test edilmiştir. *Model 5 (problem odaklı stratejilerin aracılık modeli)*: Duygu odaklı stratejiler modele alınmadan sadece problem odaklı stratejilerin, istismarın belirti ve benlik üzerindeki etkisi için aracılık etkisinin incelendiği alternatif modeldir.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde ilk olarak Çocuk İstismarı ve İhmal Ölçeğinin faktör analizine ilişkin sonuçlar yer almaktadır. Daha sonra değişkenler arası ilişkiler ve son olarak da çalışmada test edilen başa çıkmanın tam aracılığı modeline ilişkin bulgular sunulmaktadır.

Çocuk İstismarı ve İhmal Ölçeği'nin faktör örüntüsü

Çocuk İstismarı ve İhmal Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirliği incelenirken ilk olarak ölçeğin 22 madde formu için açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır.

Yapılan ilk faktör analizinde varimax eksen döndürme tekniği uygulanmış ve faktör sayısı konusunda herhangi bir kısıtlama getirilmemiştir. Bu analiz sonucunda öz değerleri 1'in üzerinde olan 4 faktör belirlenmiştir. Belirlenen bu 4 faktör toplam varyansın %56'sını açıklamaktadır. Tablo 1'de ölçeğin maddelerinin ait olduğu boyutlar, maddelere ilişkin faktör yükleri, madde toplam test korelasyonları, madde testten çıkartıldığında güvenilirlikteki değişim ve boyutlara ve faktörlere ilişkin Cronbach Alpha iç tutarlık güvenilirlik katsayısı değerleri verilmiştir. Ölçeğin alt boyutları ölçülen yapıya uygun olarak şu şekilde adlandırılmıştır: duygusal ve hafif fiziksel istismar, ağır fiziksel istismar, ihmal ve cinsel istismar. Tablo 1'de de görüldüğü gibi ölçeğin tüm maddelerinin Cronbach Alfa iç tutarlık güvenilirlik katsayısı .88 olarak hesaplanmıştır. Bu katsayının yüksek olduğu düşünülmektedir. Faktörlerin güvenilirlik katsayılarının .63 ile .87 arasında değişerek orta ve yüksek düzeyde güvenilirlik değerine sahip olduğu görülmektedir. Gerek ölçek toplam güvenilirliği gerekse alt boyutların güvenilirlik değerleri ölçeğin yeterli iç tutarlık güvenilirliğine sahip olduğunu göstermektedir.

Analiz sonuçları sunulurken Ki-kare (χ^2), χ^2/sd , yerine asimtotik kovaryans matrisinin tahmin sürecine eklenmesiyle Satorra-Bentler χ^2 ($SB \chi^2$) istatistiği rapor edilmiştir. YEM ile model veri uyumu incelenirken, $SB \chi^2$, $SB \chi^2/sd$, RMSEA, RMR, GFI, AGFI, CFI gibi uyum ve hata istatistikleri kullanılmaktadır. Hesaplanan istatistiklerden $SB \chi^2$ değerinin 5'ten küçük olması, GFI, CFI ve NFI değerlerinin .90'dan büyük olması, RMR ve RMSEA değerlerinin .05'den küçük çıkması model veri uyumunun mükemmel olduğunu göstermektedir (Marsh ve Bailey, 1991; Marsh ve Hocevar, 1988). Bununla birlikte GFI değerinin .85'ten, AGFI değerinin .80'den, SRMR ve RMSEA değerlerinin .10'dan düşük çıkması model veri uyumu için kabul edilebilir alt sınır olarak gösterilmektedir (Anderson ve Gerbing, 1988; Marsh, Balla ve McDonald, 1988).

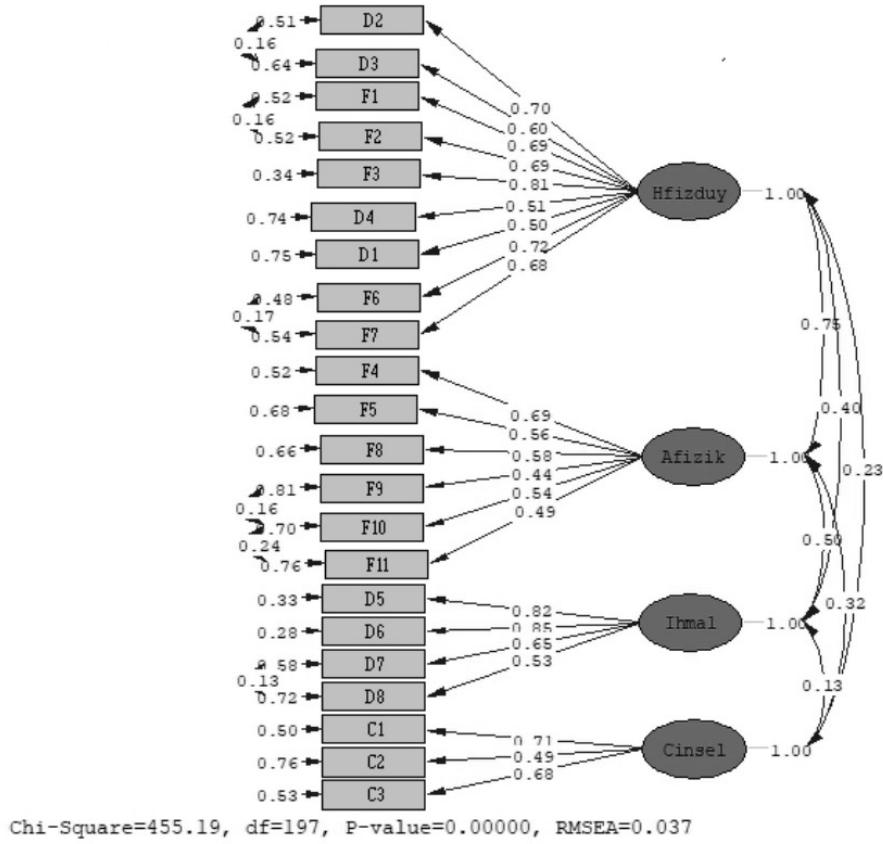
Çocuk İstismarı ve İhmal Ölçeği'nin açımlayıcı faktör analizinden elde edilen faktörlerinin istismar örtük yapısı, doğrulayıcı faktör analizi ile incelenmiştir. Bu aşamada 4 örtük değişken ve 22 gözlenen değişkenden oluşan bir kuramsal modele birinci düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) uygulanmıştır. Duygusal ve hafif fiziksel istismar örtük değişkeni 9 gözlenen değişken, ağır fiziksel istismar örtük değişkeni 6 gözlenen değişken, ihmal örtük değişkeni 4 gözlenen değişken ve cinsel istismar örtük değişkeni 3 gözlenen değişken ile tanımlanarak bir ölçme modeli oluşturulmuştur. Ayrıca her bir örtük değişken için birer referans değişken atanarak boyutların faktör yükleri 1.00'e sabitlenmiş ve örtük değişkenlerin ölçeklenmesi ve model tanımlaması yapılmıştır.

Tablo 1. Çocuk İstismarı ve İhmali Ölçeği'nin Açımlayıcı Faktör Analizi, Madde Toplam Test Puanı Korelasyonu ve İç Tutarlık Güvenirlik Analizleri Sonuçları

Faktör	Madde	Faktör Yükleri	Madde Test Korelasyonu	Özdeğer	Açıklanan varyans %	Cronbach α
Duygusal ve Hafif Fiziksel İstismar	F1 Saçını çekme, kulağını çekme ya da çimdikleme gibi davranışlar	.860	.670	6.77	20.85	.88
	F3 İtme çekiştirme gibi davranışlar	.822	.743			
	F2 Terlik fırlatma ya da eline geçen herhangi bir eşyayı sana fırlatma	.781	.656			
	D2 Sana karşı küfür ya da hakaret etme gibi davranışlar	.711	.686			
	F6 Tokat atma, yumruk vurma gibi davranışlar	.640	.671			
	D3 Seninle alay etme, aşağılama, ad takma gibi davranışlar	.621	.604			
	D4 Kendinin yeterince sevilmediğini düşündüğün oldu mu?	.553	.502			
	F7 Tekmeleme ya da ayakla vurma gibi davranışlar	.472	.611			
	D1 Senin hiç doğmamış olmanı dileme ya da seni terk etmekle tehdit etme v.b.	.439	.464			
	Ağır Fiziksel İstismar	F10 Bıçak veya başka şekillerde seni yaralamak isteme davranışları	.813			
F9 Sigara, tütü, ateş ya da sıcak su v.b. ile yakma veya acı biber yedirme		.664	.430			
F11 Yaralamakla ya da öldürmekle tehdit etme (bıçak ya da başka aletlerle)		.634	.464			
F5 Bir yere bağlama ya da karanlık bir yere kapatma gibi davranışlar		.494	.475			
F8 Kemer, sopa, cetvel gibi eşyalarla sana vurma gibi davranışlar		.466	.446			
F4 Isırma veya boğazını sıkma gibi davranışlar		.445	.514			
İhmali	D6 Parası olduğu halde giysi, kitap gibi ihtiyaçlarını karşılamama	.851	.700	1.82	12.53	.79
	D5 Parası olduğu halde yiyecek ihtiyacını karşılamama	.807	.657			
	D7 Hastalandığında doktora götürmeme ya da ilaçlarını vermeme davranışlar	.734	.616			
	D8 Sana yeteri kadar bakılmadığını düşündüğün oldu mu?	.671	.515			
Cinsel İstismar	C1 İstemediğin halde senden en az beş yaş büyük birisinin cinsellik içeren (öpme, okşama, kendine dokundurma ya da cinsel organlarını gösterme) davranışlarına maruz kaldın mı?	.836	.493	1.54	8.27	.63
	C2 İstemediğin halde senden en az beş yaş büyük birisinin sana cinsellik içeren fotoğraflar gösterdi ya da film seyrettirdi mi?	.822	.375			
	C3 İstemediğin halde senden en az beş yaş büyük birisi, seninle cinsel ilişkiye girdi mi?	.625	.515			
Toplam					55.65	.88

(Bkz. Şekil 2). Birinci düzey DFA modeli test edilirken çoklu normal dağılım varsayımı karşılanmamış ve kovaryans matrisi ile birlikte asimtotik kovaryans matrisi de oluşturulmuş ve tahmin yöntemi olarak güçlü maksimum olabilirlik (robust maximum likelihood) kullanılmıştır. Birinci düzey DFA'da sınanan ölçüm modelindeki 4 örtük değişken, istismar örtük değişkeninin alt bo-

yutları olarak alınarak model oluşturulmuş ve test edilmiştir. Ayrıca birinci düzey DFA'da altı tane olmak üzere ve her bir boyutun kendi gözlenen değişkenleri arasında hata varyansı ilişkilendirilmiştir (F1-F2, F6-F7, F9- F10, F10-F11, D2-D3 ve D7-D8). Birinci düzey DFA sonucu elde edilen değerler Tablo 2'de sunulmaktadır.

Şekil 2. Birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi sonuçları

Çocuk İstismarı ve İhmal Ölçeği'ne ilişkin Şekil 2'de kurulan ölçme modelinin DFA ile elde edilen uyum indeksleri, model ve veri arasında yüksek düzeyde uyum olduğunu göstermektedir (Bkz. Tablo 2). Satorra-Bentler χ^2 değerinin serbestlik derecesine oranı 5'ten küçüktür ve CFI, NFI, GFI ve IFI değerleri .90 değerinin üzerindedir. Bu durum model ve veri arasında yüksek düzeyde uyum olduğuna işaret etmektedir. Modele ilişkin hata indeksleri incelendiğinde modelin standart hatalarına ilişkin model uyumunu veren SRMR değerinin .08'den küçük çıkması model veri uyumunun göstergesidir. RMSEA değerinin %90 olasılıkla .04 değerini kapsadığı gö-

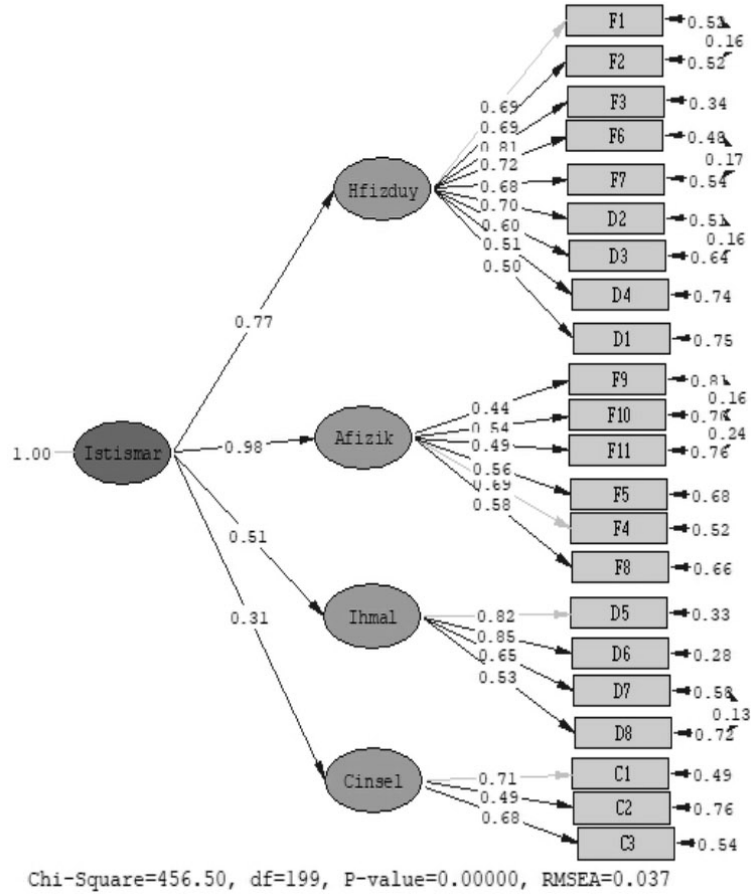
rülmektedir. Bu durum model veri uyumunun mükemele yakın olduğuna işaret etmektedir (Hu ve Bentler, 1999). Ölçeğin model veri uyumuna ilişkin değerlerin tamamı incelendiğinde, kurulan modelin veriyle yüksek düzeyde uyum verdiği ve bu nedenle ölçeğin yapı geçerliğine sahip olduğu söylenebilir. Analiz sonuçlarına bakılarak ölçeği oluşturan maddelerin, istismar örtük değişkenini ölçebildiği kabul edilmektedir.

İkinci düzey DFA'da ölçeğin duygusal ve hafif fiziksel istismar, ağır fiziksel istismar, ihmal ve cinsel istismar boyutları istismar örtük değişkeninin bir bileşeni kabul edilerek analize katılmışlardır ve ölçeği oluşturan

Tablo 2. Çocuk İstismarı ve İhmal Ölçeği'nin Birinci ve İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları ve Elde Edilen Hata ve Uyum İndeksleri

	SB χ^2	Df	χ^2/sd	CFI	NFI	GFI	AGFI	IFI	SRMR	RMSEA	%90 RMSEA	C.I.
Birinci Düzey CFA	455.19	197	2.3	0.99	0.98	0.90	0.87	0.99	0.067	0.037	0.033-	0.042
İkinci Düzey CFA	456.50	199	2.3	0.99	0.98	0.90	0.87	0.99	0.067	0.037	0.033-	0.042

Şekil 3. İkinci düzey doğrulayıcı faktör analizi sonuçları

kuramsal yapı (Bkz. Şekil 3) test edilmiştir. Analiz sonuçlarında elde edilen değerler Tablo 2’de verilmiştir. İstismar ile duygusal ve hafif fiziksel istismar arasında 0.77, ağır fiziksel istismar arasında 0.98, ihmal arasında 0.51 ve son olarak cinsel istismar ile arasında 0.31 düzeyinde ilişkiler olduğu görülmüştür.

İkinci düzey DFA sonucu ulaşılan indeksler incelendiğinde $SB \chi^2$ değerinin serbestlik derecesine oranının 2.3, CFI, NFI, GFI ve IFI değerlerinin .90 değerinin üzerinde olduğu görülmektedir. Bu durum model ve veri arasında yüksek düzeyde uyum olduğunu göstermektedir. Modele ilişkin hata indekslerinde ise SRMR değerinin .08’den küçük çıkması ve RMSEA değerinin %90 olasılıkla .04 değerini kapsaması model veri uyumunun mükemmel yakın olduğuna işaret etmektedir (Hu ve Bentler, 1999). Ölçeğin birinci düzey DFA ve ikinci düzey DFA’ya ait model veri uyumuna ilişkin değerlerin tamamı incelendiğinde, kurulan modelin veriyle yüksek

düzeyde uyum verdiği ve bu nedenle ölçeğin yapı geçerliğine sahip olduğu söylenebilir. Analiz sonuçlarına bakılarak ölçeği oluşturan gözlenen değişkenlerin istismar örtük değişkenini ölçtüğü kabul edilmiştir.

Sürekli Değişkenler Arası İlişkiler

YEM analizlerine alınan değişkenlerin korelasyon, ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 3’te sunulmaktadır. İstismar, depresif belirtiler, benlik gelişimi, duyu ve problem odaklı başa çıkma değişkenlerinin her birinin alt boyutları kendi aralarında orta düzeyde anlamlı ilişkiye sahiplerdir. Tüm ölçümler arası ilişkiler incelendiğinde ise istismar ölçümlerinin depresif belirtiler ölçümleri ile olumlu yönde anlamlı ilişkili olduğu görülmektedir. Duygusal ve hafif fiziksel istismar ölçümünün boyun eğme ile ilişkili değil iken çaresizlik ve sosyal destek ölçümü ile olumlu yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu görülmektedir. İhmal kendine güvenli yaklaşım

Tablo 3. Yapısal Eşitlik Modeli Analizine Alınan Değişkenlerin Korelasyon, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1. hafif	1														
2. ağır	.57**	1													
3. ihmal	.39**	.41**	1												
4. cinsel	.21**	.25**	.13**	1											
5. iyimser	-.10**	-.02	-.08*	.02	1										
6. güvenli	-.06	-.05	-.08*	.02	.62**	1									
7. destek	.07*	.05	.03	.07*	.08**	.15**	1								
8. boyeg	.05	.09**	.12**	.001	-.08*	-.27**	.07**	1							
9. çaresizli	.18**	.10**	.14**	.06	-.27**	-.34	-.06	.46**	1						
10.BS	-.24**	-.17**	-.24**	.06	.35**	.48**	.03	-.24**	-.44**	1					
11. BY	.07*	-.06	-.16**	-.01	.40**	.58**	.16**	-.23**	-.31**	.46**	1				
12. bekl	.23**	.17**	.20**	.13**	-.33**	-.33**	-.02	.24**	.43**	-.45**	-.31**	1			
13.Bekl2	.24**	.15**	.22**	.12**	-.25	-.30**	-.002	.19**	.40**	-.51**	-.32**	.53**	1		
14. bekl3	.18*	.15**	.22**	.11**	-.19**	-.21**	-.02	.18**	.29**	-.36**	-.24**	.46**	.61*	1	
15. bekl4	.24**	.17**	.19**	.15**	-.27**	-.28**	-.03	.20**	.43**	-.46**	-.29**	.73	.53*	.38**	1
Ort	15.19	6.82	4.83	3.25	8.83	14.25	16.36	4.83	9.59	31.96	33.08	14.14	4.39	3.9	6.28
S	6.61	2.03	2.04	.86	2.95	3.69	3.76	2.57	3.79	4.82	4.49	4.05	1.41	1.26	1.83

Not. * $p < .05$, ** $p < .01$

ve iyimserlik ile olumsuz yönde anlamlı ilişkiye sahip iken boyun eğme ve çaresizlik ile olumlu yönde anlamlı ilişki göstermektedir. Cinsel istismar ise sosyal destek ile olumlu yönde anlamlı ilişki göstermektedir. Sosyal destek ölçümü ise benlik yeterliliği ile olumlu ilişkiye sahipken benlik saygısı ve depresif belirti ölçümleri arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir.

Duygu ve Problem Odaklı Stratejilerin Aracılık Etkisine İlişkin Bulgular

Çalışmada çocuk istismarı ve ihmalinin depresif belirtiler ve benlik gelişimi üzerindeki etkisi için problem odaklı ve duygu odaklı stratejilerin aracılık etkisini değerlendirilmek amacıyla bir model önerilmiştir (Bkz. Şekil 1) ve bazı sorular tanımlanmıştır. Çalışmada tanımlanan ilk soruyu yanıtlamak amacıyla istismarın belirti ve benlik örtük değişkenlerini yordayıp yordamadığını test etmek için istismardan belirti ve benlik örtük değişkenlerine giden yolların tanımlandığı *Model 1* kurulmuştur. *Model 1*'deki değişkenlerin öncelikle ölçme modeli incelenmiştir. Düzeltme indisleri (modification indices) incelenerek önerildiği görülen ve teorik olarak da uygun olan, gözlenen değişkenler için hata varyansları ilişkilendirilmeleri yapılarak *Ölçme Modeli 1* test edilmiştir. *Ölçme Modeli 1*'in veri ile iyi uyum gösterdiği ortaya konmuştur (SB $\chi^2 = 93.20$, $sd = 30$, $p < .00$, $\chi^2/sd = 3.16$, RMSEA = .048 (%90 güven aralığı = .037 - .059), AIC = 143.00, CFI = .99, GFI = 0.98). *Ölçme Modeli 1*'de belirti örtük değişkeninin kişinin kendine yönelik olumsuz duyguları ile umutsuzluk gözlenen değişkenleri ve yine kişinin kendine yönelik olumsuz duyguları ile bedensel kaygıları gözlenen değişkenlerinin hata varyansları ilişkilendirilmiştir. İstismar örtük değişkeni için cinsel istismar, ihmal, fiziksel istismar ve duygusal ve hafif fiziksel istismar değişkenlerinin faktör yükleri sırasıyla .29, .54, .74 ve .76; belirti örtük değişkeni için bedensel kaygılar, kişinin kendine yönelik olumsuz duyguları, suçluluk ve umutsuzluk değişkenlerinin faktör yükleri sırasıyla .52, .71, .80 ve .89 ve benlik örtük değişkeni için benlik yeterliliği ve benlik saygısı değişkenlerinin faktör yükleri sırasıyla .54 ile .85 olduğu görülmüştür. Faktör yükleri için elde edilen t değerlerinin bütün gözlenen değişkenler için istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür. Örtük değişkenler arasındaki ilişkilerin de istatistiksel bakımdan anlamlı olduğu saptanmıştır.

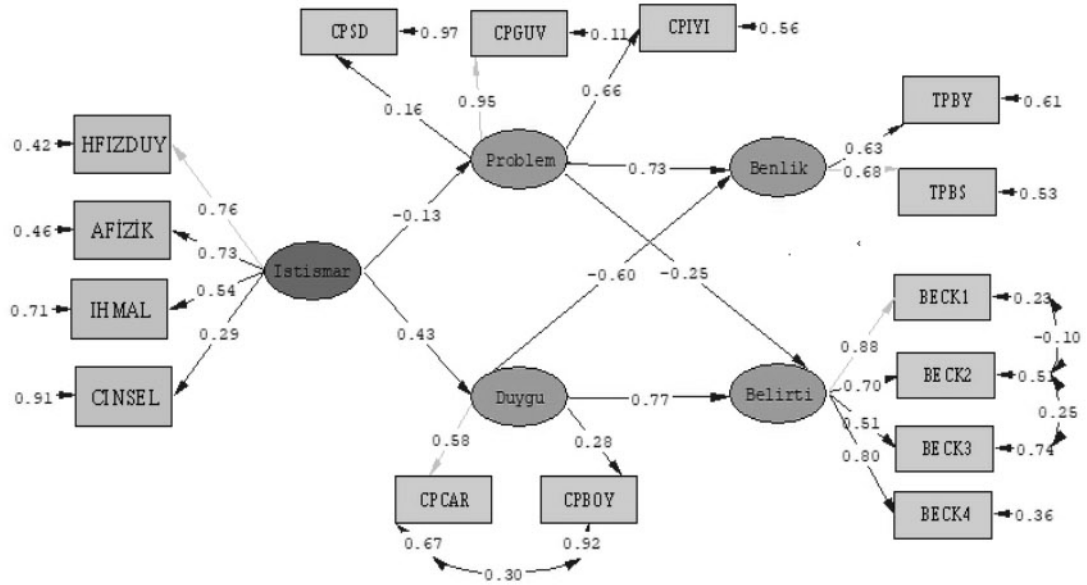
Model 1 test edilirken ihmal gözlenen değişkeninin duygusal-hafif fiziksel istismar ve ağır fiziksel istismar gözlenen değişkenleri ile ve ağır fiziksel istismar gözlenen değişkeninin duygusal-hafif fiziksel istismar ve cinsel istismar gözlenen değişkenleri ile hata varyansları ilişkilendirilmiştir. *Model 1* için elde edilen iyi uyum istatistik değerleri modelin veri ile uyum gösterdiğine işaret etmektedir (SB $\chi^2 = 101.33$, $sd = 27$, $p < .00$, $\chi^2/sd =$

3.75, RMSEA = .054 (%90 güven aralığı = .043 - .066), AIC = 157.33, CFI = .98, GFI = .097). Bu modelde istismar örtük değişkeninden hem belirti örtük değişkenine giden yolun (.84, $p < .05$) hem benlik örtük değişkenine (-.79, $p < .05$) giden yolun istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmektedir. İstismar örtük değişkeni, belirti örtük değişkeninin .71'ini benlik örtük değişkeninin .63'ünü açıklamaktadır. Dolayısıyla istismarın depresif belirtileri arttırdığı ve benlik işlevlerini yetersizleştirdiği görülebilmektedir.

Çalışmada belirtilen ikinci soruyu yanıtlamak için belirti ve benlik üzerinde, hem istismar hem de problem ve duygu odaklı başa çıkma örtük değişkenlerinin etkisini bir arada inceleyen *Model 2* (istismarın kısmi aracılık modeli) tanımlanmıştır. *Model 2* için Ölçme Modeli test edildiğinde modelin veri ile iyi uyum gösterdiği görülmüştür (SB $\chi^2 = 266.56$, $sd = 78$, $p < .00$, $\chi^2/sd = 3.28$, RMSEA = .051 (%90 güven aralığı = .044 - .058), AIC = 350.56, CFI = .98, GFI = 0.96). Benlik örtük değişkeni için benlik yeterliliği ve benlik saygısı değişkenlerinin faktör yükleri sırasıyla .65 ile .71; istismar örtük değişkeni için cinsel istismar, ihmal, duygusal-hafif fiziksel istismar ve ağır fiziksel istismar değişkenlerinin faktör yükleri sırasıyla .30, .54, .74 ve .76; problem odaklı başa çıkma örtük değişkeni için sosyal destek, iyimserlik ve kendine güven değişkenlerinin faktör yükleri sırasıyla .16, .67 ve .93; belirti örtük değişkeni için bedensel kaygılar, kişinin kendine yönelik olumsuz duyguları, suçluluk ve umutsuzluk değişkenlerinin faktör yükleri sırasıyla .52, .71, .81 ve .89 ve duygu odaklı başa çıkma örtük değişkeni için boyun eğme ve çaresizlik değişkenlerinin faktör yükleri sırasıyla .51, .90 olarak bulunmuştur. Faktör yükleri için elde edilen t değerlerinin bütün gözlenen değişkenler için istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar, ölçümlerin yapı geçerliliğine de işaret etmektedir. Örtük değişkenler arası korelasyonlar -.10 ile .82 arasında değişmektedir ve istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < .05$).

Model 2 test edildiğinde umutsuzluk ile kişinin kendine yönelik olumsuz duyguları; kişinin kendine yönelik olumsuz duyguları ile bedensel kaygıları ve çaresizlik ile boyun eğme arasında hata ilişkilendirilmesi eklenmiştir. Analiz sonucunda modelin veri ile iyi uyum istatistiklerine sahip olduğu görülmüştür (SB $\chi^2 = 355.60$, $sd = 79$, $p < .00$, $\chi^2/sd = 4.52$, RMSEA = .061 (%90 güven aralığı = .055 - .068), AIC = 437.60, NFI = 0.95, CFI = .96, GFI = 0.94). Ancak istismardan belirti (.09) ve benlik (-.07) örtük değişkenine giden yol beta katsayılarının istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı saptanmıştır. Bu yolların modelden çıkarılmasına karar verilmiştir.

Üçüncü soruyu yanıtlamak için *Model 2*'deki istismardan belirti ve benlik örtük değişkenlerine giden yolların modelden çıkarılmasıyla kurulan İstismarın tam

Chi-Square=359.16, df=81, P-value=0.00000, RMSEA=0.061

Şekil 4. Çocuk istismarı ve ihmalinin depresif belirti ve benlik gelişimi üzerindeki etkisi için duygu ve problem odaklı başa çıkma stratejilerinin tam aracılık modeli ve yol katsayıları

aracılık modeli olan *Model 3* analiz edildiğinde elde edilen sonuçlar, model ile verinin iyi uyum gösterdiğine işaret etmiştir ($SB \chi^2 = 359.16$, $sd = 81$, $p < .00$, $\chi^2/sd = 4.43$, $RMSEA = .061$ (%90 güven aralığı = .054 - .0567), $AIC = 437.16$, $CFI = .96$, $GFI = 0.94$). *Model 2* ve *Model 3*'ten hangisinin veri ile daha iyi uyum gösterdiğine karar verebilmek amacıyla Ki-kare fark testi incelendiğinde iki modelin Ki-kare fark testinin ($\chi^2 = 3.56$, $sd = 2$, $p > .05$) istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla iki modelin uyum değerlerinin veri ile uyumu birbirlerinden istatistiksel bakımdan farklılık göstermemektedir. YEM analizlerinde daha az yolun bulunduğu güçlü (parsimony) modelin tercih edilmesi nedeniyle istismar -belirti ve istismar- benlik doğrudan yol etkileri modelden çıkarılmıştır. İstismarın depresif belirtiler ve benlik gelişimi üzerindeki etkisi için problem odaklı ve duygu odaklı başa çıkma stratejilerinin tam aracılık yaptığı görülmüştür. Şekil 4'te istismarın tam aracılık modeli olan *Model 3* için elde edilen standart katsayılar sunulmaktadır.

Model 3'te bulunan yolların anlamlılığını test etmek için Anderson ve Gerbing (1988) tarafından önerilen yol kullanılmaktadır. Bu amaçla *Model 3a*'da problem odaklıdan belirtiye giden yol *Model 3b*'de, problem odaklıdan benlik örtük değişkenine giden yol *Model*

3c'de, duygu odaklıdan benliğe giden yol ve *Model 3d*'de duygu odaklıdan belirtiye giden yol kaldırılarak bu yolların anlamlılığı Ki-kare farkı anlamlılık testi ile incelenmiştir.

Model 3a'da problem odaklı başa çıkmadan belirtiye giden yol test edildiğinde elde edilen iyi uyum değerleri veri ile modelin uyum gösterdiğine işaret etmektedir ($SB \chi^2 = 387.98$, $sd = 82$, $p < .00$, $\chi^2/sd = 4.73$, $RMSEA = .063$ (%90 güven aralığı = .057 - .070), $AIC = 240.00$, $CFI = .96$, $GFI = 0.94$). *Model 3* ile *Model 3a*'nın uyum değerleri için yapılan Ki-kare farkı analizi sonucu dikkate alındığında iki modelin değerlerinin anlamlı biçimde farklılaştığı görülmüştür ($\Delta \chi^2 = 28.82$, $sd = 1$, $p < .05$). Yolun modelden çıkarılmasının istatistiksel açıdan anlamlı bir kötüleşmeye yol açtığı görülerek bu yolun modelde bırakılmasına karar verilmiştir. Sonuç olarak istismarın depresif belirtiler üzerindeki etkisi için problem odaklı başa çıkmanın aracı değişken olduğu görülmüştür.

Model 3b'de problem odaklı başa çıkmadan benlik örtük değişkenine giden yol test edildiğinde elde edilen iyi uyum değerleri model ile verinin uyum gösterdiğine işaret etmektedir ($SB \chi^2 = 557.87$, $sd = 82$, $p < .00$, $\chi^2/sd = 6.8$, $RMSEA = .079$ (%90 güven aralığı = .073 - .085), $AIC = 633.87$, $CFI = .94$, $GFI = .92$). *Model 3* ve *Model*

3b'nin uyum değerleri için yapılan Ki-kare farkı analizi incelendiğinde iki modelin birbirlerinden istatistiksel açıdan anlamlı biçimde farklılaştığı görülmüştür ($\Delta\chi^2 = 198.71$, $sd = 1$, $p < .05$). Yolun modelden çıkarılmasının istatistiksel açıdan anlamlı bir kötüleşmeye yol açtığı görülerek bu yolun modelde bırakılmasına karar verilmiştir. Sonuç olarak istismarın benlik üzerindeki etkisi için problem odaklı başa çıkmanın aracı bir değişken olduğu görülmüştür.

*Model 3c'*de duydu odaklı başa çıkmadan benlik örtük değişkenine giden yol test edildiğinde elde edilen iyi uyum değerleri veri ile modelin uyum gösterdiğine işaret etmektedir (SB $\chi^2 = 469.95$, $sd = 82$, $p < .00$, $\chi^2/sd = 5.73$, RMSEA = .071 (%90 güven aralığı = .065 - .078), AIC = 545.95, CFI = .95, GFI = 0.93). *Model 3* ve *Model 3c'*nin uyum değerleri için yapılan Ki-kare farkı analizi iki modelin birbirinden istatistiksel açıdan anlamlı biçimde farklılaştığını göstermektedir ($\Delta\chi^2 = 110.79$, $sd = 1$, $p < .05$). Yolun modelden kaldırılmasının istatistiksel bakımdan anlamlı bir kötüleşmeye yol açtığı görülerek bu yolun modelde kalmasına karar verilmiştir. Sonuç olarak istismarın benlik üzerindeki etkisi için duygu odaklı başa çıkmanın aracı bir değişken olduğu görülmüştür.

*Model 3d'*de duygu odaklı başa çıkmadan benlik örtük değişkenine giden yol, modele eklenmiş olan umutsuzluk ile kişinin kendine yönelik olumsuz duyguları arasındaki hata ilişkilendirmesi kaldırılarak test edildiğinde elde edilen iyi uyum değerleri veri ile modelin sınırdaki bir uyumluluk gösterdiğine işaret etmektedir (SB $\chi^2 = 579.06$, $sd = 83$, $p < .00$, $\chi^2/sd = 5.73$, RMSEA = .08 (%90 güven aralığı = .074 - .086), AIC = 653.06, CFI = .94, GFI = 0.91). *Model 3* ve *Model 3d'*nin uyum değerleri için yapılan Ki-kare farkı analizi iki modelin birbirlerinden istatistiksel açıdan anlamlı biçimde farklılaştığını göstermektedir ($\Delta\chi^2 = 219.90$, $sd = 2$, $p < .05$). Yolun modelden kaldırılmasının istatistiksel bakımdan anlamlı bir kötüleşmeye yol açtığı görülerek bu yolun modelde kalmasına karar verilmiştir. Sonuç olarak istismarın depresif belirtiler üzerindeki etkisi için duygu odaklı stratejilerin aracı bir değişken olduğu görülmüştür.

Şekil 4'de sunulan modelde istismarın, problem odaklı stratejileri (-.13, $p < .05$) olumsuz biçimde ve duygu odaklı stratejileri (.43, $p < .05$) olumlu biçimde yordadığı görülmektedir. Modelde depresif belirtilerin problem odaklı (-.25, $p < .05$) stratejiler tarafından olumsuz ve duygu odaklı stratejiler tarafından (.77, $p < .05$) tarafından olumlu yönde yordandığı izlenmektedir. Modelde benlik örtük değişkeninin problem odaklı stratejiler tarafından (.73, $p < .05$) olumlu biçimde, duygu odaklı stratejiler tarafından (-.60, $p < .05$) olumsuz biçimde yordandığı görülmektedir. İstismarda bir standart sapmalı artış, problem odaklı başa çıkma stratejilerinde

.13 standart sapma azalmaya yol açarken, istismarda bir standart sapma artış duygu odaklı başa çıkma stratejilerinde .43 standart sapma artışa yol açmaktadır.

Duygu odaklı başa çıkmanın etkisi kontrol edildiğinde problem odaklı başa çıkma strateji puanında bir standart sapmalı artış, depresif belirti puanında .25'lik standart sapma azalmaya yol açmaktadır. Problem odaklı etkisi kontrol edildiğinde duygu odaklı bir standart sapmalı artış, depresif belirti puanında .77'lik standart sapma artışa yol açmaktadır. İstismarın problem odaklı stratejiler üzerinden depresif belirtiler üzerindeki dolaylı etkisi (-.13) X (-.25) = .033'tür. İstismarın duygu odaklı stratejiler üzerinden depresif belirtiler üzerindeki dolaylı etkisi (.43) X (.77) = .33'dir. İstismarda bir standart sapma artış olduğunda problem odaklı başa çıkma stratejileri üzerinden depresif belirti puanında .03'lük standart sapma artış olmaktadır. İstismarda bir standart sapma artış olduğunda duygu odaklı stratejiler üzerinden depresif belirti puanında .33'lük standart sapma artış olmaktadır. Önerilen model ile istismar, duygu ve problem odaklı stratejilerle birlikte depresif belirtilerin %67'sini açıklamaktadır. Modelde istismar, problem odaklı stratejilerin %2'sini, duygu odaklı stratejinin %18'ini açıklamaktadır. İstismar tek başına depresif belirtilerin %13'ünü açıklamaktadır.

Duygu odaklı başa çıkmanın etkisi kontrol edildiğinde problem odaklı başa çıkma strateji puanında bir standart sapmalı artış, benlik puanında .73'lük standart sapma artışa yol açmaktadır. Problem odaklı etkisi kontrol edildiğinde duygu odaklı bir standart sapmalı artış, benlik puanında .60'lik standart sapma azalmaya yol açmaktadır. İstismarın problem odaklı stratejiler üzerinden benlik üzerindeki dolaylı etkisi (-.13) X (.73) = -.10'dur. İstismarın duygu odaklı stratejiler üzerinden benlik üzerindeki dolaylı etkisi (.43) X (-.60) = -.26'dır. İstismarda bir standart sapma artış olduğunda problem odaklı başa çıkma stratejileri üzerinden benlik puanında .10'lük standart sapma azalış olmaktadır. İstismarda bir standart sapma artış olduğunda duygu odaklı stratejiler üzerinden benlik puanında .26'lık standart sapma azalma olmaktadır. Önerilen model ile istismar, problem ve duygu odaklı stratejiler benlik değişkeninin %93'ünü açıklamaktadır. İstismar tek başına benlik değişkeninin %12'sini açıklamaktadır. Modelde istismar, problem odaklı stratejiler değişkeninin %2'sini, duygu odaklı stratejinin %18'ini açıklamaktadır. Bu sonuçlar, duygu ve problem odaklı örtük değişkenlerinin, istismarın depresyon ve benlik için gözlenen etkisine tam aracılık yaptıklarını göstermektedir.

Çalışmanın dördüncü sorusu olan İstismar örtük değişkeninin belirti ve benlik örtük değişkenleri üzerindeki etkisi için duygu odaklı örtük değişkeninin, tek başına tam aracılık etkisine sahip olup olmadığı sorusu

Model 4 ile incelenmiştir. Öncelikle istismar, belirti, benlik ve duygu odaklı başa çıkma örtük değişkenleri için *Ölçme Modeli 4* test edilmiştir. *Ölçme Modeli 4* test edilirken umutsuzluk ile kişinin kendine yönelik olumsuz duyguları ve kişinin kendine yönelik olumsuz duyguları ile bedensel kaygıları arasında hata ilişkilendirilmesi eklenmiştir. *Ölçme Modeli 4*'ün veri ile iyi uyum gösterdiği görülmüştür (SB $\chi^2 = 154.28$, sd = 57, $p < .00$, $\chi^2/sd = 2.88$, RMSEA = .043 (%90 güven aralığı = .035 - .051), AIC = 222.28, CFI = .98, GFI = 0.97). YEM test edilirken istismar örtük değişkeninin gözlenen değişkenleri olan ihmal ile ağır fiziksel istismar ve duygusal-hafif fiziksel istismar arasında, ağır fiziksel ile cinsel ve duygusal-hafif fiziksel istismar arasında hata ilişkilendirmeleri yapılmıştır. *Model 4* için elde edilen iyi uyum değerleri veri ile modelin uyumluluk gösterdiğine işaret etmektedir (SB $\chi^2 = 182.78$, sd = 47, $p < .00$, $\chi^2/sd = 3.46$, RMSEA = .056 (%90 güven aralığı = .047 - .064), AIC = 244.78, CFI = .98, GFI = 0.96). Bu sonuç; istismarın belirti ve benlik değişkenleri üzerindeki hem doğrudan hem de duygu odaklı stratejiler aracılığı üzerinden dolaylı etkilerinin anlamlı olduğunu göstermiştir.

Çalışmanın beşinci sorusu olan İstismar örtük değişkeninin belirti ve benlik örtük değişkenleri üzerindeki etkisi için problem odaklı örtük değişkeninin, tek başına tam aracılık etkisine sahip olup olmadığı sorusu *Model 5* ile incelenmiştir. Bu amaçla ilk olarak istismar, belirti, benlik ve problem odaklı başa çıkma örtük değişkenleri için *Ölçme Modeli 5* test edilmiştir. *Ölçme Modeli 5* test edilirken kişinin kendine yönelik olumsuz duyguları ile umutsuzluk ve kişinin kendine yönelik olumsuz duyguları ile bedensel kaygıları gözlenen değişkenleri arasında hata ilişkilendirilmesi eklenmiştir. *Ölçme Modeli 5*'in veri ile iyi uyum gösterdiği görülmüştür (SB $\chi^2 = 195.67$, sd = 57, $p < .00$, $\chi^2/sd = 3.43$, RMSEA = .051 (%90 güven aralığı = .043 - .059), AIC = 263.67, CFI = .98, GFI = 0.96). *Model 5* test edilirken istismar örtük değişkeninin gözlenen değişkenleri olan ihmal ile ağır fiziksel istismar ile duygusal-hafif fiziksel istismar arasında; ağır fiziksel istismar ile cinsel ve duygusal-hafif fiziksel istismar arasında hata ilişkilendirmeleri yapılmıştır. *Model 5* için elde edilen iyi uyum değerleri veri ile modelin uyumluluk gösterdiğine işaret etmektedir (SB $\chi^2 = 198.74$, sd = 54, $p < .00$, $\chi^2/sd = 3.68$, RMSEA = .054 (%90 güven aralığı = .046 - .062), AIC = 272.74, CFI = .98, GFI = 0.96). Bu sonuç istismarın belirti ve benlik değişkenleri üzerinde hem doğrudan hem de problem odaklı stratejiler aracılığı üzerinden dolaylı etkilerinin anlamlı olduğunu göstermiştir.

İstismarın depresif belirti ve benlik üzerindeki doğrudan etkisini gösteren yol yalnızca problem odaklı ya da yalnızca duygu odaklı modelde olduğunda anlamlıdır. Bu sonuç problem ve duygu odaklı başa çıkma

değişkenleri tek başına modele dahil edildiğinde kısmi aracılık, birlikte modele alındıklarında tam aracılık etkisine sahiptirler.

Tartışma

Bu çalışmada çocuk istismarı ve ihmalinin depresif belirti ve benlik gelişimi üzerindeki etkisi için başa çıkma stratejilerinin aracılığı incelenmiştir. Araştırma sorularına bulunan cevaplar şunlardır: İlk soruyu cevaplamak için oluşturulan *Model 1*'de alan yazındaki sonuçlara paralel biçimde çocuk istismarı ve ihmalinin depresif belirtileri arttırdığı (Berliner ve Eliot, 2002; Ünal ve Gençöz, 2019) ve benlik gelişimini olumsuz yönde etkilediği (Ammerman ve ark., 1986; Arslan, 2016; Çeçen Eroğul ve Türk, 2013; Harter, 1999; Kendall-Tackett ve ark., 1993; Mwakanyamale ve Yizhen, 2019; Mutavi ve ark., 2018) görülmüştür.

İkinci soruyu cevaplamak için oluşturulan *Model 2*'de çocuk istismarı ve ihmalinin depresif belirtiler ve benlik gelişimi üzerindeki etkisi için duygu ve problem odaklı başa çıkma stratejilerinin aracı olduğu bulunmuştur. Çocuk istismarı ve ihmal yaşantısı alan yazındaki sonuçlara benzer biçimde problem odaklı stratejileri arttırmakta ve duygu odaklı stratejileri arttırmaktadır (Leitenberg ve ark., 2004; Sheffler ve ark., 2019). Duygu odaklı stratejiler gelişim üzerindeki olumsuz sonuçları arttırırken problem odaklı stratejiler azaltmaktadır. Çalışmada problem odaklı ve duygu odaklı stratejilerin depresif belirti ve benlik gelişimi için tam aracı olup olmadıkları konusundaki üçüncü soru *Model 3* ile incelenmiştir. Çocuk istismarı ve ihmalinin depresif belirtiler ve benlik gelişimi üzerindeki etkisi için problem ve duygu odaklı stratejilerin Runtz ve Schallow'un (1997) çalışmasında olduğu gibi tam aracı olduğu bulunmuştur. Bu çalışmada YEM analizi, beklendiği gibi çocuk istismarı ve ihmalinin psikolojik sağlık üzerindeki etkisi için alan yazında duygu odaklı stratejiler için sıklıkla bildirilen sonuçlara benzer biçimde (Brand ve Alexander, 2003; Merrill ve ark., 2001; Wright ve ark., 2007) problem odaklı stratejilerin de (Merrill ve ark., 2001; Runtz ve Schallow, 1996; Yılmaz Irmak ve ark., 2016) tam aracılık yaptığını göstermiştir. Buna göre çocukluk döneminde istismara ve ihmale maruz kalan üniversite öğrencilerinin problem odaklı stratejilerini daha fazla ve duygu odaklı stratejilerini ise daha az kullanmaları onların depresif belirtilerini azaltmaktadır.

YEM analizleri beklendiği gibi çocuk istismarı ve ihmalinin benlik gelişimi üzerindeki etkisi için de problem odaklı stratejilerin ve duygu odaklı stratejilerin tam aracı değişken olduğunu göstermiştir. Liem ve Boudewyn (1999) beş yaş öncesi kayıp yaşayan ve istismara maruz kalanlarda kendini suçlama arttıkça benlik

işlevinin yetersizleştiğini belirtmişlerdir. Liem ve arkadaşları (1997) da dayanıklı kadınların daha iç denetimli olduklarını ve daha az benlik yıkıcılığı sergilediklerini bildirmişlerdir. Araştırmacılar istismar mağdurlarında iç denetimli olma ve yüksek benlik yıkıcılığının mağdurların streslerini artırarak benlik saygılarını düşürmüş olabileceğini vurgulamışlardır. Benzer biçimde bu çalışmada da istismar mağdurlarının duyu odaklı başa çıkma stratejileri kullanmaları ve problem odaklı başa çıkma stratejilerini kullanmamalarının sorunlarını çözme konusunda güçlüklerini artırarak onların benlik yeterliliğini ve benlik saygısını düşürmüş olabileceği söylenebilir.

İstismar mağdurlarının kendilerini daha çok suçladıkları (Liem ve Boudewyn, 1999; Spaccarelli, 1994) ve etkisiz başa çıkma stratejilerine sahip oldukları (Brand ve Alexander, 2003; Wright ve ark., 2007) bilinmektedir. İstismar ve ihmal kişinin kontrolü dışında gerçekleşen, kişilerin çaresizlik ve güçsüzlük yaşamalarına yol açan bir deneyimdir. İstismarın ardından kendini suçlama, kendini başarısız, güçsüz algılama kişilerin problem odaklı başa çıkma stratejileri kullanımını azaltıp duyu odaklı strateji kullanımını artırabilir. Bu süreç sonunda kişinin depresif belirtilerinin artması ve benlik işlevlerinin bozulması mümkündür. Sonuç olarak depresif belirtiler ve benlikle ilgili konularda sorun yaşayan çocuk istismarı ve ihmal mağdurları ile ilgilenen uzmanların mağdurların duyu odaklı stratejilerini azaltıp problem odaklı stratejilerini arttırmaya yönelik çalışmaların, sorunların çözümüne katkı sağlayacağı söylenebilir.

Alan yazında var olan tutarsız bulguları değerlendirmek için duyu odaklı stratejilerin ve problem odaklı stratejilerin tek başlarına tam aracılık etkisine sahip olup olmadığı Model 4 ve Model 5 ile incelenmiştir. Bu iki modelin analiz sonuçları, çocuk istismarı ve ihmalinin depresif belirtiler ve benlik gelişimi üzerindeki etkisi için duyu ve problem odaklı stratejilerin tek başlarına tam aracılık etkisine sahip olmadıklarını ancak kısmi aracılık etkisine sahip olduklarını göstermiştir. Bu araştırma dayanıklılık için duyu odaklı başa çıkma stratejilerinin kullanılmamasının ya da az kullanılmasının uyuma katkı sağlayacağını ancak problem odaklı stratejilerin kullanılmasının etkisinin olmadığını belirten Wright ve arkadaşlarının (2007) tersine, Runtz ve Schallow'un (1997) bulgularına ve başka bazı araştırmaların sonuçlarına paralel biçimde (Merrill ve ark., 2001; Runtz ve Schallow, 1997) hem problem hem de duyu odaklı stratejilerin psikolojik sağlık için aracı olduğunu göstermektedir. Çocuk istismarı ve ihmal mağdurları ile çalışan psikologlar için duyu odaklı başa çıkma stratejilerinin kullanımının azaltılmasına ek olarak problem odaklı stratejilerin kullanımının artırılmasının dayanıklılığın geliştirilmesi bakımından önem taşıdığı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın önemli bulgularından biri fiziksel, cinsel ve duygusal istismara ve ihmale maruz kalanların tümü için başa çıkmanın aracılığının gösterilmiş olmasıdır. Çocuk istismarı ve ihmalinin depresif belirtiler ve benlik gelişimi üzerindeki etkisi için başa çıkmanın aracılığı alan yazınında daha çok çocuk cinsel istismarı mağdurları ile yapılan çalışmalarda depresif belirtiler için incelenmiştir. Bu araştırma elde edilen sonuçlar başa çıkmanın depresif belirtiler ve benlik gelişimi için aracılığının sadece cinsel istismar mağdurları için değil alan yazında bulunan az sayıdaki çalışmada olduğu gibi (Runtz ve Schallow, 1997) aynı zamanda hem fiziksel hem de duygusal istismar ve ihmal mağdurları için de geçerli olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla çocuk istismarı ve ihmalini incelenirken başa çıkma stratejilerinin ele alınması önemlidir. İkincisi, alan yazında çocuk istismarı ve ihmalinin benlik üzerindeki etkisi için başa çıkma stratejilerinin aracılık etkisini inceleyen az sayıda çalışmadan birisi olmasıdır. Çalışmanın üçüncü güçlü yanı ise istismarın ardından dayanıklılık sürecinin aydınlatılmasına katkıda bulunmasıdır. Bu çalışmanın önemli bir sonucu da çocuk istismarı ve ihmalini değerlendirmek ile ilgili bir ölçeğin geliştirilmiş olmasıdır.

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. Bunlardan ilki çocuk istismarı ve ihmalini yaşantısına özgü bilgilerin geriye dönük olarak toplanmış olmasıdır. Çocuk istismarı ve ihmal alan yazınında geriye dönük olarak toplanan bilgilerin bellek hatalarından etkilenebileceği (bkz. Saywitz, Googman ve Lyon, 2002) veya diğer anılara göre daha genel hatırlanabileceği (Kaynar ve Er, 2015) belirtilmektedir. Alan yazında kişisel bildirimlerin güvenilir olduğunu belirten çalışmalar da bulunmaktadır (Tajima, Herrenkohl, Huang ve Whitney, 2004). Diğer bir sınırlılık ise kimliklerinin bilindiği bir ortamda katılımcıların çocuk istismarı ve ihmalini yaşantısını rapor etmekten kaçınmış olabilecekleridir. Katılımcıların deneyimleri konusunda açık olmalarını sağlamak için kimlik bilgileri alınmamıştır. Bu çalışma sadece üniversite öğrencileri ile yürütülmüştür, başka gruplarla yapılacak çalışmalar bu konudaki bulgularımızı arttıracaktır.

Araştırma kapsamında test edilen istismarın tam aracılık modeli ile hem depresyon hem de benlik değişkenlerinin varyansı oldukça iyi oranda açıklanmakla birlikte benlik örtük değişkeninin varyansı belirti örtük değişkeninin varyansına göre daha iyi açıklanmıştır. İlerideki çalışmalarda depresyon ile ilişkili olabilecek olası diğer özelliklerin (örn. travmatik yaşam olayları) ele alınması yararlı olacaktır. Çocuğun çevresel özelliklerinin ve farklı aile ve bireysel özelliklerinin incelenmesi de alan yazınına katkı sağlayacaktır.

Bu araştırmanın sonuçları göz önünde bulundurularak ileride istismar gruplarında dayanıklılığı inceleyecek çalışmalarda, çeşitli yaş gruplarının ele alınması, bir işte

çalışan ya da okula devam etmeyen grupların örnekleme dahil edilmesi, farklı yeterlilik alanlarının incelenmesi, istismar, yeterlilik, koruyucu ve risk faktörlerine ilişkin bilgilerin farklı kaynaklardan edinilmesi, nedensel etkileri daha iyi anlamak amacıyla boylamsal çalışmaların planlanması önerilmektedir.

Kaynaklar

- Ammerman, R. T., Cassisi, J. E., Hersen, M. ve Hasselt, V. B. V. (1986). Consequences of physical abuse and neglect in children. *Clinical Psychology Review*, 6(4), 291-310. doi: 10.1016/0272-7358(86)90003-6
- Anderson, J. C. ve Gerbing, D. W. (1988). Structural equation modeling in practice: A review and recommended two-step approach. *Psychological Bulletin*, 103, 411-423. doi: 10.1037/0033-2909.103.3.411
- Arslan, G. (2016). Psychological maltreatment, emotional and behavioral problems in adolescents: The mediating role of resilience and self-esteem. *Child Abuse & Neglect*, 52, 200-209. doi: 10.1016/j.chiabu.2015.09.010
- Bal, S., Oost, P. V., De Bourdeaudhuij, I. D. ve Crombez, G. (2003). Avoidant coping as a mediator between self-reported sexual abuse and stress-related symptoms in adolescents. *Child Abuse & Neglect*, 27, 883-897. doi: 10.1016/S0145-2134(03)00137-6
- Baron, R. M. ve Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1173-1182. doi: 10.1037//0022-3514.51.6.1173
- Berliner, L. ve Elliott, D. M. (2002). Sexual abuse of children. J. E. B. Myers, L. Berliner, J. Briere, C. T. Hendrix, C. Jenny ve T. A. Reid (Ed.), *The AP-SAC handbook on child maltreatment* içinde (ss. 55-78). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Beck, A. T., Ward, C. H., Mendelson, M., Mock, J. ve Erbaugh, J. (1961). An inventory for measuring depression. *Archives of General Psychiatry*, 4, 561-571. doi: 10.1001/archpsyc.1961.01710120031004
- Brand, B. L. ve Alexander, P. C. (2003). Coping with incest: The relationship between recollections of childhood coping and adult functioning in female survivors of incest. *Journal of Traumatic Stress*, 16, 285-293. doi: 10.1023/A:1023704309605
- Canton-Cortes, D. ve Canton, J. (2010). Coping with child sexual abuse among college students and post-traumatic stress disorder: The role of continuity of abuse and relationship with the perpetrator. *Child Abuse & Neglect*, 34, 496-506. doi: 10.1016/j.chiabu.2009.11.004
- Cesur, G., Sayraç, N. ve Korkmaz, E. (2018). Çocukluk çağı örselenme yaşantıları ve sürekli kaygı arasındaki ilişkide bilinçli farkındalığın rolü 1. *Türk Psikoloji Dergisi*, 33(81), 97-112.

- Cicchetti, D. (1989). How research on child maltreatment has informed the study of child development: Perspectives from developmental psychopathology. D. Cicchetti ve V. Carlson (Ed.), *Child maltreatment theory and research on the causes and consequences of child abuse and neglect* içinde. Cambridge University Press
- Cicchetti, D. ve Lynch, M. (1993). Toward an ecological/transactional model of community violence and child maltreatment for children's development. *Psychiatry*, 56, 96-118. doi: 10.1080/00332747.1993.11024624
- Cicchetti, D. ve Toth, S. L. (1995). A developmental psychopathology perspective on child abuse and neglect. *Journal of American Academy Child and Adolescent Psychiatry*, 34, 541-565. doi: 10.1097/00004583-199505000-00008
- Coffey, P., Leitenberg, H., Henning, K., Turner, T. ve Bennett, R. T. (1996). The relation between methods of coping during adulthood with a history of childhood sexual abuse and current psychological adjustment. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 64, 1090-1093. doi: 10.1037//0022-006x.64.5.1090
- Collishaw, S., Pickles, A., Messer, J., Rutter, M., Shearer, C. ve Maugan, B. (2007). Resilience to adult psychopathology following childhood maltreatment: Evidence from a community sample. *Child Abuse & Neglect*, 31, 211-229. doi: 10.1016/j.chiabu.2007.02.004
- Çeçen Eroğul, A. R. ve Türk, Ş. B. (2013). Ergenlerde çocukluk örselenme yaşantıları ve öfke ifade tarzları ile benlik saygısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 10(1), 1421-1439.
- Çuhadaroğlu, F. Ç. (1986). Gençlerde benlik saygısı ile ilgili bir araştırma. *XXI. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongre Kitabı* (s.107-108). 7-13 Ekim 1985.
- De Bellis, M. D., Noonan, K. B., Scheid, J. M. ve Cohen, J. A. (2019). Depression in maltreated children and adolescents. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics*, 28(3), 289-302. doi: 10.1016/j.chc.2019.02.002
- Folkman, S. ve Lazarus, R. S. (1980). An analysis of coping in a middle aged child community sample. *Journal of Health and Social Behavior*, 21, 219-239. doi: 10.2307/2136617
- Harter, S. (1999). *The construction of the self: A developmental perspective*. New York: The Guilford Press.
- Heller, S. S., Larrieu, J. A., D'Imperio, R. ve Boris, N. W. (1999). Research on resilience to child maltreatment: Empirical considerations. *Child Abuse & Neglect*, 23, 321-338. doi: 10.1016/S0145-2134(99)00007-1
- Hisli, N. (1989). Beck Depresyon Envanteri'nin üniversite öğrencileri için geçerliliği ve güvenilirliği. *Türk Psikoloji Dergisi*, 7, 3-13.
- Hu, L. T. ve Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55.
- Johnson, B. K. ve Kenkel, M. B. (1991). Stress, coping, and adjustment in female adolescent incest victims. *Child Abuse & Neglect*, 15, 293-305. doi: 10.1016/0145-2134(91)90073-M
- Kaynar, G. ve Er, N. (2015). Otobiyografik bellekte aşırı genelleme: Çocukluk örselenme yaşantılarının otobiyografik bellek açısından incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 30(76), 1-14.
- Kendall-Tackett, K. (2002). The health effects of childhood abuse: Four pathways by which abuse can influence health. *Child Abuse & Neglect*, 26, 715-729. doi: 10.1016/s0145-2134(02)00343-5
- Kendall-Tackett, K. A., Williams, L. M. ve Finkelhor, D. (1993). Impact of sexual abuse on children: A review and synthesis of recent empirical studies. *Psychological Bulletin*, 113, 164-180. doi: 10.1037/0033-2909.113.1.164
- Liem, J. H. ve Boudewyn, A. C. (1999). Contextualizing the effects of childhood sexual abuse on adult self-and social functioning: An attachment theory perspective. *Child Abuse & Neglect*, 23(11), 1141-1157. doi: 10.1016/s0145-2134(99)00081-2
- Liem, J. H., James, J. B., O'Toole, J. G. ve Boudewyn, A. C. (1997). Assessing resilience in adults with histories of childhood sexual abuse. *American Journal of Orthopsychiatry*, 67, 594-606. doi: 10.1037/h0080257
- Leitenberg, H., Gibson, L. E. ve Novy, P. L. (2004). Individual differences among undergraduate women in methods of coping with stressful events: The impact of cumulative childhood stressors and abuse. *Child Abuse & Neglect*, 28(2), 181-192. doi: 10.1016/j.chiabu.2003.08.005
- Leitenberg, H., Greenwald, E. ve Cado, S. (1992). A retrospective study of long-term methods of coping with having been sexually abused during childhood. *Child Abuse & Neglect*, 16, 399-407. doi: 10.1016/0145-2134(92)90049-W
- Luszczynska, A., Gibbons, F. X., Piko, B. F. ve Teközel, M. (2004). Self-regulatory cognitions, social comparison, and perceived peers' behaviors as predictors of nutrition and physical activity: A comparison among adolescents in Hungary, Poland, Turkey, and USA. *Psychology and Health*, 19, 577-593. doi: 10.1080/0887044042000205844

- Marsh, H. W. ve Bailey, M. (1991). Confirmatory factor analyses of multitrait-multimethod data: A comparison of alternative models. *Applied Psychological Measurement*, 15(1), 47-70. doi: 10.1177/014662169101500106
- Marsh, H. W. ve Hocevar, D. (1988). A new, more powerful approach to multitrait-multimethod analyses: Application of second-order confirmatory factor analysis. *Journal of Applied Psychology*, 73(1), 107-117. doi: 10.1037/0021-9010.73.1.107
- Marsh, H. W., Balla, J. R. ve McDonald, R. P. (1988). Goodness-of-fit indexes in confirmatory factor analysis: The effect of sample size. *Psychological Bulletin*, 103(3), 391-410. doi: 10.1007/BF01102761
- Merrill, L. L., Thomson, C. J., Sinclair, B. B., Gold, S. R. ve Milner, J. S. (2001). Predicting the impact of sexual abuse on women: The role of abuse severity parental support and coping strategies. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 69, 992-1006. doi: 10.1037//0022-006x.69.6.992
- Merrill, L. L., Guimond, J. M., Thomsen, C. J ve Milner, J. S. (2003). Child sexual abuse and number of sexual partners in young women: The role of abuse severity, coping style, and sexual functioning. *Journal of Consulting Clinical Psychology*, 71, 987-996. doi: 10.1037/0022-006X.71.6.987
- Mwakanyamale, A. A. ve Yizhen, Y. (2019). Psychological maltreatment and its relationship with self-esteem and psychological stress among adolescents in Tanzania: A community based, cross-sectional study. *BMC Psychiatry*, 19(1), 176. doi: 10.1186/s12888-019-2139-y
- Mutavi, T., Obondo, A., Mathai, M., Kokonya, D. ve Dako-Gyeke, M. (2018). Incidence of self-esteem among children exposed to sexual abuse in Kenya. *Global Social Welfare*, 5(1), 39-47. doi: 10.1007/s40609-017-0107-3
- Nurcombe, B. (2000). Child sexual abuse I: Psychopathology. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 34, 85-91. doi: 10.1046/j.1440-1614.2000.00642.x
- Phanichrat, T. ve Townshend, J. M. (2010). Coping strategies used by survivors of childhood sexual abuse on the journey to recovery. *Journal of Child Sexual Abuse*, 19, 62-78. doi: 10.1080/10538710903485617
- Pitzer, L. M. ve Fingerman, K. L. (2010). Psychosocial resources and associations between childhood physical abuse and adult well-being. *The Journals of Gerontology: Series B*, 65(4), 425-433. doi: 10.1093/geronb/gbq031
- Roberts, R. E. ve Bengtson, V. L. (1993). Relationships with parents, self-esteem, and psychological well-being in young adulthood. *Social Psychology Quarterly*, 56, 263-277. doi: 10.2307/2786663
- Sheffler, J. L., Piazza, J. R., Quinn, J. M., Sachs-Ericsson, N. J. ve Stanley, I. H. (2019). Adverse childhood experiences and coping strategies: Identifying pathways to resiliency in adulthood. *Anxiety, Stress, & Coping*, 32(5), 594-609. doi: 10.1080/10615806.2019.1638699
- Steel, J., Sanna, L., Hammond, B., Whipple, J. ve Cross, H. (2004). Psychological sequelae of childhood sexual abuse: Abuse-related characteristics, coping strategies, and attributional style. *Child Abuse & Neglect*, 28(7), 785-801. doi: 10.1016/j.chiabu.2003.12.004
- Saywitz, K. J., Googman, G. S. ve Lyon, T. D. (2002). Interviewing children in and out of court. J. E. B. Myers, L. Berliner, J. Briere, C. T. Hendrix, C. Jenny ve T. A. Reid (Ed.), *The APSAC handbook on child maltreatment* içinde (ss. 55-78). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Schwarzer, R. ve Jerusalem, M. (1995). Generalized self-efficacy scale. J. Weinman, S. Wright ve M. Johnston (Ed), *Measures in health psychology: A user's portfolio. Causal and control beliefs* içinde (ss.35-37). Windsor, UK: Nfer-nelson.
- Spaccarelli, S. (1994). Stress, appraisal, and coping in child sexual abuse: A theoretical and empirical review. *Psychological Bulletin*, 116, 340-362. doi: 10.1037/0033-2909.116.2.340
- Shikai, N., Uji, M., Shono, M., Nagata, T. ve Kitamura, T. (2008). Dispositional coping styles and childhood abuse history among Japanese undergraduate students. *Open Family Studies Journal*, 1, 76-80. doi: 10.2174/1874922400801010076
- Şahin, N. H. ve Durak, A. (1995). Stresle başa çıkma tarzları ölçeği: Üniversite öğrencileri için uyarlanması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10, 56-73.
- Şenkal, İ. ve Işıklı, S. (2015). Çocukluk çağı travmalarının ve bağlanma biçiminin depresyon belirtileri ile ilişkisi: Aleksitiminin aracı rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(4), 261-267.
- Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş*. Ankara: Ekinoks.
- Tajima, E. A., Herrenkohl, T. I., Huang, B. ve Whitney, S. D. (2004). Measuring child development: A comparison of prospective parent reports and retrospective adolescent reports. *American Journal of Orthopsychiatry*, 74(4), 424-435. doi: 10.1037/0002-9432.74.4.424
- Teközel, İ. M. (2007). *Gerçekliği inşa etkinliği olarak sosyal karşılaştırma: Sosyal karşılaştırma süreçle-*

- rinde gerçekçi ve kurgusal karşılaştırma enformasyonu kullanma eğilimlerinin incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Trickett P. K. ve Putnam F. W. (1998). Developmental consequences of child sexual abuse. P. K. Trickett ve C. Schellenbach (Ed), *Violence against children in the family and the community* içinde (ss. 39–56). Washington, DC: American Psychological Association.
- Ünal, E. ve Gençöz, T. (2019). Child abuse/neglect and depressive symptomatology: The mediating roles of early maladaptive schemas. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 6(3), 227-243.
- Walsh, K., Blaustein, M., Knight, W. G., Spinazzola, J. ve van der Kolk, B. A. (2007). Resiliency factors in the relation between childhood sexual abuse and adulthood sexual assault in college-age women. *Journal of Child Sexual Abuse*, 16, 1–17. doi: 10.1300/J070v16n01_01
- Walsh, K., Fortier, M. A. ve DiLillo, D. (2010). Adult coping with childhood sexual abuse: A theoretical and empirical review. *Aggression and Violent Behavior*, 15, 1-13. doi: 10.1016/j.avb.2009.06.009
- Weber, L. J. ve Cummings, A. L. (2003). Relationships among spirituality, social support, and childhood maltreatment in university students. *Counseling and Values*, 47, 82-92. doi: 10.1002/j.2161-007X.2003.tb00226.x
- Wright, M. O. Crawford, E. ve Del Castillo, D. (2009). Childhood emotional maltreatment and later psychological distress among college students: The mediating role of maladaptive schemas. *Child Abuse & Neglect*, 33(1), 59-68. doi: 10.1016/j.chiabu.2008.12.007
- Wright, M. O., Crawford, E. ve Sebastian, K. (2007). Positive resolution of childhood sexual abuse experiences: The role of coping, benefit-finding and meaning-making. *Journal of Family Violence*, 22, 597-608. doi: 10.1007/s10896-007-9111-1
- Wyatt, G. E. ve Newcomb, M. (1990). Internal and external mediators of women's sexual abuse in childhood. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 58, 758-767. doi: 10.1037//0022-006x.58.6.758
- Yılmaz-Irmak, T. (2008). *Çocuk istismarı ve ihmalinin yaygınlığı ve dayanıklılıkla ilişkili faktörler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Yılmaz Irmak, T., Aksel, Ş. ve Thompson, D. (2016). Coping strategies and depression among college students following child sexual abuse in Turkey. *Journal of Child Sexual Abuse*, 25(8), 881-894. doi: 10.1080/10538712.2016.1236871
- Yiğit, İ. ve Erden, G. (2015). Çocukluk çağı istismar yaşantıları ile genel psikolojik sağlık arasındaki ilişkide erken dönem uyum bozucu şemaların aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 30(75), 47-59.
- Zara-Page, A. (2004). Çocuk cinsel istismarı: Cinsel istismara neden olan etkenler ve cinsel istismarın çocuklar üzerindeki etkileri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 7(13), 103-113.
- Zhou, J., Feng, L., Hu, C., Pao, C., Xiao, L. ve Wang, G. (2019). Associations among depressive symptoms, childhood abuse, neuroticism, social support, and coping style in the population covering general adults, depressed patients, bipolar disorder patients, and high risk population for depression. *Frontiers in Psychology*, 10, 1321. doi: 10.3389/fpsyg.2019.01321

Summary

Resilience Following Child Abuse and Neglect: Mediating Role of Coping Strategies

Türkan Yılmaz Irmak¹

Ege University

Individuals exposed to child abuse and neglect are likely to experience more physical, cognitive, socio-emotional, and behavioral problems following child abuse and neglect (Ammerman, Cassisi, Hersen, & van Hasselt, 1986; Heller, Larrieu, D'Imperio, & Boris, 1999; Kendall-Tackett, 2002). Yet, interestingly, not all people who are exposed to child abuse and neglect have such undesirable experiences but tolerate them to some extent, which is called resilience (Cicchetti & Toth, 1995; Heller et al., 1999).

Exposure to child abuse and neglect leads to the negative representation of both the victim's self and others in a relationship with the victim. Those exposed to child abuse and neglect perceive their "self" more negatively than others (Ammerman et al., 1986; Harter, 1999; Kendall-Tackett, Williams, & Finkelhor, 1993; Nurcombe, 2000).

The research exploring coping with child abuse previously yielded conflicting findings. Although emotion-focused coping is known to have a mediating effect on the link between childhood abuse and mental health and is accepted to affect mental health adversely, the effects of problem-focused strategies on mental health are rarely supported in abused adults (Merrill, Thomson, Sinclair, Gold, & Milner, 2001; Phanichrat & Townshend, 2010; Runtz & Schallow, 1996). Runtz and Schallow (1997) found that social support and coping fully mediate the impact of childhood physical and sexual abuse on mental health symptoms. Besides, the scholars indicate that problem-focused strategies predict mental health positively, while emotion-focused methods predict it negatively.

Liem and Boudewyn (1999) reported that the number of sexual abuse had a mediating role on self-function in a group of individuals experiencing loss and abuse before the age of five. Accordingly, as self-blame and the

number of sexual abuse increase, self-function becomes inadequate. Among female undergraduate students experiencing sexual abuse, Liem, James, OToole, and Boudewyn (1997) found that resilient women with low depressive scores and high self-esteem scores were more internally controlled and demonstrated less self-destructiveness.

Effective coping strategies following an experience of child abuse and neglect may alleviate the adverse consequences of the incident on development, while ineffective strategies may exacerbate the situation. Therefore, it is not prudent to assert that the coping process may mediate the effects of abuse on mental health and self-function. In the project on which this study was built, the researchers explored the variables predicting depression among 125 sexually-abused university students in Turkey. The results showed that while problem-focused strategies reduced depression, it was vice versa when it came to emotion-focused strategies (Yılmaz Irmak et al., 2016). Overall, it is deemed essential to investigate whether the mediating role of coping strategies, which are highly emphasized in sexual abuse, is also true for other types of abuse and neglect. In this study, it was aimed to examine the mediating roles of the problem- and emotion-focused strategies in resilience following child abuse and neglect. Resilience was denoted as positive self-development and having poor depressive symptoms.

Method

Sample

The study was carried out with 1055 students enrolled at various faculties and vocational schools of Ege University. Yet, some participants were excluded from the sample since they gave unreliable responses to the items or skipped critical sections of the scales. The mean

age of participating 934 first-year students and juniors was 19.80 ($SD = 1.38$). While 42% ($n = 388$) were males, 58% ($n = 546$) were females.

Data Collection Tools

Demographic Information Form. The form, generated by the researchers, includes questions about the demographic characteristics of the participants (e.g., gender, age).

Ways of Coping Questionnaire (WCQ). The WCQ, developed by Folkman and Lazarus (1980), was adapted into Turkish by Şahin and Durak (1995). The scale is a 30-item 4-point Likert-type scale consisting of 5 subscales: self-confident approach, helplessness, submissiveness, optimistic approach, and seeking social support (SSS). The Cronbach's alpha coefficients of the subscales ranged from .60 to .83 in the adaptation study. One may also use the scale to measure two coping strategies, emotion-focused and problem-focused. While the problem-focused coping strategy subscale covers self-confident approach, optimistic approach, and SSS, the emotion-focused coping strategy subscale embodies submissiveness and helplessness. The Cronbach alpha coefficients were found to be .85 for the problem-focused coping strategy and .73 for the emotion-focused coping strategy.

Rosenberg Self-esteem Scale (RSR). Çuhadaroğlu (1986) explored the psychometric properties of the RSR with 205 high school students in Turkey. The scholars found the test-retest reliability of the scale, administered at a one-month interval, to be .75 and its validity coefficient to be .71 following a series of psychiatric interviews. The participants rated the items on the 4-point Likert-type form. Cronbach's alpha coefficient has been found to be .87.

Beck Depression Inventory (BDI). In Turkey, Hisli (1989) carried out the reliability and validity study of the scale developed by Beck, Ward, Mendelson, Mock, and Erbaugh (1961) to evaluate the symptoms and severity of depression. BDI is a 21-item self-report scale with four subscales: hopelessness, self-hatred, distorted body image, and guilty feelings; a high total score indicates severe depression (Hisli, 1989). In this study, Cronbach's alpha coefficient of the total score was .87.

General Self-efficacy Scale (GSS). Schwarzer and Jerusalem (1995) developed the scale to measure one's perceived self-efficacy of coping with difficult and different situations or problems. The scale was adapted into Turkish by Luszczynska, Gibbons, Piko, and Teköz (2004). It is a 4-point Likert-type scale, and the higher scores on the scale indicate increased self-efficacy. Cronbach's alpha coefficient has been found to be .86.

Child Abuse and Neglect Scale (CANS). The researcher added two items, one on sexual abuse and the

other on physical abuse, to the twenty items on the scale developed by Yılmaz Irmak (2008) on child abuse and neglect. The preliminary analysis section presents the psychometric properties of the scale.

Structural Equation Modelling

Firstly, the latent variables were defined for the structural equation modeling (SEM): "abuse," "depressive symptoms," "self-development," and "emotion-focused coping," and "problem-focused coping." Then, abuse was defined with the observed variables mild physical and emotional abuse, severe physical abuse, neglect, and sexual abuse. The variable depressive symptoms was defined with the observed variables hopelessness, self-hatred, distorted body image, and guilty feelings (the subscales of the BDI). Besides, self-esteem and general self-efficacy were used to define self-development. While emotion-focused coping was described with submissiveness and helplessness, the latent variable problem-focused coping was defined with self-confident approach, optimistic approach, and SSS (the subscales of the WCQ). Then, it was tested the probable mediating roles of problem-focused coping and emotion-focused coping on the associations between abuse, depressive symptoms, and self. Baron and Kenny's (1986) procedure was used to seek the mediating roles of the variables and performed the analyses on the LISREL 8.8 program (Jöreskog & Sörbom, 2006).

Findings

The Factor Analysis of the CANS

Firstly, exploratory factor analysis (EFA) was performed for the 22-item CANS to explore the model with the latent variable abuse. The initial EFA performed using the varimax axis rotation technique revealed four factors (emotional and mild physical abuse, severe physical abuse, neglect, and sexual abuse) with an eigenvalue greater than 1, and the revealed factors explained 56% of the total variance (Table 1). Besides, the reliability analysis showed that the scale had adequate internal consistency reliability. Then, confirmatory factor analysis (CFA) was performed to confirm the factorial structure of the CANS. The results suggested that the established model showed a high level of fit with the data, and, therefore, the construct validity of the scale was confirmed (Table 2). In the second-order CFA, emotional and mild physical abuse, severe physical abuse, neglect, and sexual abuse subscales were added into the analysis, considering the components of the latent variable abuse, and tested this theoretical structure. The results showed a good model-data fit (Table 2). Considering model-data fit indices in the first- and second-order CFA, the estab-

lished model showed a good fit with the data. Thus, it was asserted that the observed variables making up the scale can measure the latent variable abuse.

The Mediating Roles of the Problem-Focused Coping and Emotion-Focused Coping

The findings section presents the SEM analyses to explore the mediating roles of the problem-focused coping and emotion-focused coping on the impacts of child abuse and neglect on depressive symptoms and self-development. First, to see whether abuse predicts depressive symptoms and self-development, *Model 1* was built with these three latent variables. The fit indices obtained indicated that the model showed a good fit with the data (SB $\chi^2 = 101.33$, $df = 27$, $p < .00$, RMSEA = .054 (90% Confidence Interval (CI) = .043 - .066), AIC = 157.33, CFI = .98, and GFI = .097). Moreover, we found that both the path to depressive symptoms (.84, $p < .05$) and self-development (-.79, $p < .05$) were statistically significant. Therefore, abuse increases depressive symptoms and undermines self-function without the mediating variables in the model.

When testing *Model 2*, called the partial mediation model exploring the mediating roles of both abuse and the mentioned coping strategies on depressive symptoms and self-development, it was found that the model produced good data-fit statistics ($\chi^2 = 355.60$, $df = 79$, $p < .00$, RMSEA = .061 (90% CI = .055 - .068), AIC = 437.60, NFI = 0.95, CFI = .96, and GFI = 0.94). However, the paths from abuse to depressive symptoms (.09) and self-development (-.07) were excluded from the model since they were not statistically significant.

When coming to *Model 3*, the full mediation model of abuse built by removing the paths from abuse to depressive symptoms and self-development in *Model 2*, it was found that the model was in good agreement with the data ($\chi^2 = 359.16$, $df = 81$, $p < .00$, NCH = 4.43, RMSEA = .061 (90% CI = .054 - .057), AIC = 437.16, CFI = .96, and GFI = 0.94). Besides, a Chi-square difference test was performed to decide which model fit better with the data and concluded that the models did not differ significantly ($\chi^2 = 3.56$, $df = 2$, $p > .05$). Then, the path effects of abuse -symptoms and abuse- self-development were removed from the model. Figure 2 presents the coefficients and standard errors calculated for *Model 3*.

Anderson and Gerbing's procedure (1988) was adopted to test the significance of the paths in *Model 3*. First, the path from problem-focused coping to depressive symptoms was tested in *Model 3a* and this discovered good data-model fit indices ($\chi^2 = 387.98$, $df = 82$, $p < .00$, NCH = 4.73, RMSEA = .063 (90% CI = .057 - .070), AIC = 240.00, CFI = .96, and GFI = 0.94). The result of the Chi-square difference test yielded that the

values in *Model 3* and *Model 3a* significantly differed by fit indices ($\Delta\chi^2 = 28.82$, $df = 1$, $p < .05$), and, therefore, this path was kept in the model. Second, the path from problem-focused coping to self-development was explored in *Model 3b* and concluded the model had a good fit with the data ($\chi^2 = 557.87$, $df = 82$, $p < .00$, NCH = 6.8, RMSEA = .079 (90% CI = .073 - .085), AIC = 633.87, CFI = .94, and GFI = .92). Similarly, the Chi-square difference test revealed a significant difference between *Model 3* and *Model 3b* by fit indices ($\Delta\chi^2 = 198.71$, $df = 1$, $p < .05$), and this path was kept in the model. Third, considering the path from emotion-focused coping to self-development in *Model 3c*, the model showed a good model-data fit ($\chi^2 = 469.95$, $df = 82$, $p < .00$, NCH = 5.73, RMSEA = .071 (90% CI = .065 - .078), AIC = 545.95, CFI = .95, and GFI = 0.93). This path was also kept in the model since there was a significant difference between *Model 3* and *Model 3c* by fit indices, according to the Chi-square difference test ($\Delta\chi^2 = 110.79$, $df = 1$, $p < .05$). Finally, when testing the path from emotion-focused coping to depressive symptoms in *Model 3d*, the model showed acceptable-to-moderate agreement with the data ($\chi^2 = 579.06$, $df = 83$, $p < .00$, NCH = 5.73, RMSEA = .08 (90% CI = .074 - .086), AIC = 653.06, CFI = .94, and GFI = 0.91). Since the Chi-square difference test revealed a significant difference between *Model 3* and *Model 3d* by fit indices ($\Delta\chi^2 = 219.90$, $df = 2$, $p < .05$), this path was also kept in the model.

In the model presented in Figure 2, a one standard deviation increase in abuse led to a .13 standard deviation decrease in problem-focused coping and a .43 standard deviation increase in emotion-focused coping. Besides, a standard deviation increase in abuse led to a .03 standard deviation increase in depressive symptoms through problem-focused coping, while a .33 standard deviation increase in depressive symptoms through emotion-focused coping. Accordingly, the proposed model with abuse, emotion-focused coping, and problem-focused coping explained 67% of depressive symptoms; abuse explained 2% of problem-focused coping, 18% of emotion-focused coping, and 13% of depressive symptoms. On the other hand, a standard deviation increase in abuse led to a .10 standard deviation increase in self-development through problem-focused coping and .26 in self-development through emotion-focused coping. The proposed model showed that abuse, problem-focused coping, and emotion-focused coping explained 93% of self-development. Besides abuse explained 12% of self-development, 2% of problem-focused coping, and 18% of emotion-focused coping. Therefore, we can state that emotion-focused coping and problem-focused coping fully mediate the effects of abuse on depressive symptoms and self-development.

Finally, *Model 5* and *6* were explored to seek an answer to the question of whether emotion-focused coping and problem-focused coping have a full mediation on the effects of abuse on depressive symptoms and self-development. First, *Model 4* that includes the latent variables of abuse, depressive symptoms, self-development, and emotion-focused coping was tested and the model showed good fit indices ($SB\chi^2 = 182.78$, $df = 47$, $p < .00$, $\chi^2/df = 3.46$, $RMSEA = .056$ (%90 CI = .047 - .064), $AIC = 244.78$, $CFI = .98$, and $GFI = 0.96$). Therefore, the results suggested that the impacts of abuse on depressive symptoms and self-development were significant both directly and indirectly through emotion-focused coping. Then, *Model 5* was built to explore the latent variables of abuse, depressive symptoms, self-development, and problem-focused coping and concluded that the model showed a good fit with the data ($SB\chi^2 = 198.74$, $df = 54$, $p < .00$, $\chi^2/df = 3.68$, $RMSEA = .054$ (%90 CI = .046 - .062), $AIC = 272.74$, $CFI = .98$, and $GFI = 0.96$). Hence, the effects of abuse on depressive symptoms and self-development were significant both directly and indirectly through problem-focused coping. Ultimately, both problem-focused coping and emotion-focused coping separately have a partial mediation on the impacts of abuse on depressive symptoms and self-development. Yet, when modeled together, they show a full mediation on the effects of abuse.

Discussion

Parallel to the findings in the SEM literature, the findings of this study revealed that problem-focused coping (Merrill et al., 2001; Runtz & Schallow, 1996; Yılmaz Irmak et al., 2016) and emotion-focused coping (Brand & Alexander, 2003; Merrill et al., 2001; Wright et al., 2007) showed a full mediation on the impacts of abuse on mental health. In other words, high problem-focused and low emotion-focused strategies adopted by college students, experiencing childhood abuse and neglect, may reduce their depressive symptoms. Wright et al. (2007) stated that it is unnecessary to utilize problem-focused strategies for resilience, but not using or using less emotion-focused coping strategies would contribute to adaptation. Yet, the results overlap the findings documenting that both problem-focused and emotion-focused strategies are effective (Merrill et al., 2001; Runtz and Schallow, 1996; Yılmaz Irmak et al., 2016). The findings revealed that emotion-focused strategies partially mediated the impacts of child abuse and neglect, while the two strategies showed a full meditation. This result highlights the significance of the contribution of emotion-focused strategies to resilience, as well as the noteworthy position of problem-focused strategies. Therefore, changing only one of the coping strategies

may remain insufficient to alleviate the impacts of abuse, and it is essential to adopt both coping strategies.

It was also found that problem-focused and emotion-focused strategies were the mediating variables for the impacts of child abuse and neglect on self-development. Liem and Boudewyn (1999) stated that as self-blame increases, self-function becomes inadequate in those experiencing loss and abuse before the age of five. Liem et al. (1997) also reported that resilient women, characterized by low depressive symptoms and high self-esteem, exhibit more internal locus of control and less self-destructiveness. Moreover, the scholars emphasized that internal locus of control and high self-destructiveness in victims of abuse may increase their stress and lower their self-esteem. Similarly, these results implied that ineffective coping strategies adopted by victims may lower their self-esteem. Using effective coping strategies, on the other hand, may make it easier for one to solve their problems and increase their self-efficacy and self-esteem.

It is known that victims of abuse blame themselves more (Liem & Boudewyn, 1999; Spaccarelli, 1994) and adopt ineffective coping strategies (Brand & Alexander, 2003; Wright et al., 2007). Abuse is a phenomenon occurring out of one's control and causing them to experience helplessness and powerlessness. Self-blame following abuse and perceiving oneself as unsuccessful and powerless may hinder them from adopting effective coping strategies. As a result, specialists, working with the individuals exposed to child abuse and neglect with depressive symptoms and self-related issues, should help those people with depressive symptoms and self-related issues to adopt effective coping strategies, which is likely to contribute to the solution of their problems.

A strength of the present study is to have explored the mediating role of coping, which is investigated chiefly on the individuals exposed to sexual abuse, for those exposed to neglect and physical and emotional abuse. The findings documented that adopting the emotion- and problem-focused coping strategies may have significant effects following child abuse or neglect experience. Besides, the present research is among the few studies examining the mediating role of coping strategies on the impacts of child abuse and neglect on self-development, which may be considered the second strength of the research. The final strength of the study is that it contributes to the resilience process following abuse. In other words, it emphasizes the significance of coping strategies to develop resilience after child abuse and neglect.

Overall, it is recommended further studies exploring resilience in groups exposed to child abuse and neglect by considering various age groups, different competence domains, diverse sources of knowledge on competence and protective and risk factors, and longitudinal design.